

Levelek

A tékozló fiú története jut eszembe, amikor Kosztolányi Ádám és édesanyja közti levelezéseket olvasom. Kosztolányi Dezső halála után a nyugtalan, gyenge egészségű huszonegy éves fiú összecsomagol és világnak indul. Párizs, London, Róma, Bécs olcsó hoteljaiban száll meg. Szinte naponta levelet ír édesanyjának és kéri, néha meg követeli a pénzt. Egyik levelében így méltatlankodik: *„Persze, persze, nem küldesz nekem pénzt, mert neked a pénz sokkal többet ér, mint szegény fiad, aki napokat nem eszik és még fürdeni sem bír!”* A képtelenségek sorozatát zúdítja beteg, özvegy anyjára: *„Anyu, mit szólnál ha Párizs központjában nyakkendőzletet nyitnék, hiszen*

annyi már a nyakkendőm, hogy nem fér el a szekrényemben, vagy tudod mit, jobb lenne italboltot nyitnom. Kérlek válaszolj szegény árva fiad levelére.” Meglátogatja Márait, és pénzt kér tőle azzal, hogy majd az édesanyja rendezze a számlát. Ilona asszony egy ideig eleget tesz fia erőszakos kéréseinek, de elhatározza, hogy egy őszinte levélben rendre utasítja a fiát. Leült, megírta a levelet, de nem küldte el. A géppel írt levél hátlapján ez áll: *„Nem küldtem el Ádámnak.”*

Az itt közölt levelekben elég nagy a kuszaság, valamelyest megkíséreltem sorrendbe rakni őket.

Változtatás nélkül közlöm őket.

KOSZTOLÁNYI ÁDÁM ÉDESANYJÁHOZ ÍRT LEVELEI

Augusztus 16.

Édes szüleim! Leveleteket szombaton kaptam meg. Remélem, hogy azokat a leveleimet, amit azután írtam már megkaptátok. Ezekben a leveleimben már válaszoltam azokra a kérdésekre is amelyeket a leveletekben kérdeztek tőlem. Sietve kérdezek titeket, hogy anya ide fog jönni e Turrakba, vagy pedig Bécsbe. Mi különben már úgy terveztük, hogy augusztus 31-én indulunk el, aztán 8 órára Bécsbe érkezünk ott alszunk az egyik fiúnál aki most ment el (Schmidtzer Hansnál) azután reggel indulunk és elsején otthon vagyunk.

Mostanában, tegnapelőtt megint elutazott három fiú, Schmidtzer és két Papper, azok a fiúk akik július közepén jönnek. Most már csak öten vagyunk. Többet kell ezentúl harcolnunk, de már mintha szívesebben csinálnám. Érzem, hogy nagyon erősít, megírom nektek, hogy a fiúk közül az u. n. Brener Tamást szeretem. Most mindegyikkel jóban vagyok. Legrokon-szenvesebb talán a Bretisch Hans.

Kívánságokra itt küldök nektek fényképet. A hajam azóta már megnőtt. Most válaszolok egyéb kérdéseitekre is. A cukorkát és a legelején küldött két értesítőt megkaptam. Amint már előbbi leveleimben írtam az almát is. Nagyon finom volt és nem rohad meg, egynéhány kivételével, de sajnos azóta már elfogyasztottam. Nem értem, hogy az anya azt írta, hogy küldött nekem cukorkát, csokoládét. Igaz, hogy tényleg küldött de már jó régen, hogy megkaptam. T. i. én úgy értettem, hogy újból küldött. Ha így van,

akkor nem kaptam meg. A cipőim épek, csak a tornacipőm van rettenetesen rossz állapotban. Úgy-szólván egészen elrongyolódott. De nem nagy baj, mert már úgyis kicsi volt. Jövőre már úgyse használhattam volna. Nem tennétek-e szívesen (ha tudjátok) megírni, hogy mikor beíratatok a piaristákhoz ki írt be. T. i. az lesz az én osztályfőnököm.

Szireinek is írtam egy levelezőlapot. Mi mindig gyakrabban teszünk itt kirándulásokat. Előbbi kirándulásunkról már nagyjából beszámoltam, 13-án még egy kirándulást tettünk ugyanahhoz a tóhoz ahol múltkor voltunk. Természetesen azonban más úton mentünk a tóhoz, ami igazán nagyszerű út volt. Körülbelül 12 órára már ott is voltunk. Most már úsztam is a tóban, ha nem is valami sokat és főleg egyfolytában nem nagyon. De fő, hogy úsztam is élveztem is a vizet, amit igen sok ideig nélkülöztem. Ti változatlanul jól vagytok. Anya betegségéből van még valami, vagy már teljesen egészséges és jól érzi magát. Azt írtátok, hogy tinálatok kissé ősziessre fordult az időjárás. Bizonyára ez sokkal kellemesebb, mint a nagy hőség. Mi a kirándulásokon kívül továbbra is sokat játszunk, sportolunk csak „[...]” nem volt már rég. Valószínűleg holnap lesz. Dr. Riedernek most kevesebb dolga van, mivel most kevesebben vagyunk, tehát most újból kezd velem németül tanulni. Tegnap is volt egy órám. Közlöm még veletek, hogy Dubovitz néni fog még tőlem levelet kapni. Értessétek őt. Sokszor ölel titeket:

Ádám

1933. június 7.

Kedves Anya,

Mint biztosan Bözsi is írta a házzal nincs semmi baj, minden rendben van. Ellenben néhány fizetési fel-szólítást kaptam, melyeknek nem tudok eleget tenni. Helle Jenő mérnök 62 pengőt kér, László Dániel, mivel az egyik a garzonlakást segített kiadni 5 P-t.

Cica! Több pénzt kellett volna hagynod nálam. Mondtam neked. Ezeknek a tartozásoknak a kifizetését persze halasszam el s írjak nekik, hogy ha hazajössz, ki fogod fizetni? S ha mégis valamilyen okból sürgősen szükségem lenne pénzre, mit csináljak, kihez forduljak?

Egy tartozást el fogok tudni intézni. Bözsi most adott 8 P-t nekem, hogy az Újságírók Szanatóriumi Egyesületét kifizessem.

Egyébként semmi különös újság nincs. Én kicsit nyugodtabb vagyok, valamivel jobban érzem magamat.

Karinthy Gabi most visszakerült a kaszárnyába a gyengélkedőkhöz, meglátogattam, azt mondta, hogy onnan fogják felülvizsgálatra rendelni a Mária Terézia laktanyába. Azt mondja, hogy most már minden bizonynal le fog szerelni.

Máraiékról nem sokat tudok, egyszer találkoztam Márainéval s egy pár szót váltottam vele.

Margit nővéred meglátogatott, azt mondja, hogy Klárka most jól van, sokat dolgozik és keres.

Kaptál egy levelet a takarékpénzártól s egyet a rádiótól, ezeket mellélkelten küldöm.

Nagyon érdekelne, ha írnál párizsi életedről, mit csinálsz egész nap, kikkel érintkezel, mit néztél meg, mik a benyomásaid, stb.

Szeretném, ha vennél nekem egy „Párizsi Újság” c. magyar lapot (azt hiszem a boulevardokon levő újságpavillonokban kapható) s azt elhoznád nekem.

Különben nem vagyok benne biztos, hogy az-e a lap címe, ha nem, akkor valami hasonló.

Ha van időd, szeretném azt is, hogy az Odeon színház melletti, nyitott „könyvkereskedésből” hoznál nekem néhány francia könyvet. Francia klasszikusok és idegenek fordításai vannak ott.

Elsősorban azokra a kis könyvekre gondolok, melyek a „Larousse Bibliothèque” könyvsorozatban jelentek meg. Igen olcsók.

Jó magyar vendéglő a „Little Hungary” a Rue de Surenne a Madeleine közelében.

Írd meg azt is, hogy előreláthatólag meddig maradsz?

A nyelvvél nincsenek nehézségeid?

Ölel Ádám

☺

Párizs, 1937. júl. 21.

Kedves Anyuka!

Megkaptam lapodat s elolvastam Palikához írt leveledet is. Mikor megérkeztem Párizs kissé egy olasz város benyomását tette rám, arra emlékeztetett a sok kis vendéglő, italmérés, a nagy utcai élet, a piszok. A Rue Cadet meglehetősen szűk és piszkos ucca, a Montmartre környékén. A Rue de Fanbourg Montmartreba torkollik s ez vezet ki a boulevardokra (Boulevard des Italiens, Boulevard Hausmans) azután következik a Boulevard des Capucines, az Opera a Madeline és Concorde tér, tehát közel lakom a város központjához. Ezt a sétát már többször megtettem, s mindez persze nagyon tetszett, de különösen az opera. Tegnap voltam a bal parton, a Boulevard Saint Germainen végig sétáltam el a Luxembourg kertbe, a városnak ez a része, a bal part talán még jobban tetszett. A forgalom itt nagyon nagy, de azért nem kell sokat várni míg a járda egyik feléről a má-

sikra eljut az ember. Nagyon sok a sárga, kék és mindeféle színű taxi. Villamos nincs, csak autóban és a Metro, amin utazni nagyon érdekes, bár nehezen ismeri ki magát az ember. Sétáim közben is többször eltévedek, de nem baj, így sok érdekes, ismeretlen környékre akadok rá.

Feltűnt, bár hallottam már róla, hogy férfiak itt milyen rosszul öltözköznek, girardi kalapban, gyűrött ruhákban járnak, a nők egy része elegáns és szép, de vannak közöttük nagyon lomposak, sikktelenek is. Itt jó meleg van, a levegő nem nagyon jó, csak a parkban. Igen tetszett, hogy a sétányok majdnem mindenütt fásítva vannak, a járda nagyon széles. Palika bemutatott egy Steinberg nevű magyar ékszerésznek tegnap este vele voltam együtt, ma este pedig két másik magyar fiúval (szintén ékszerészek) megyünk a Casino de Parisba. Párizs különben nem olyan rettenetesen drága. Bizonyára, ha az ember nagyon kényelmes akar lenni, igen sokba kerül, de nem nagy igényekkel elég olcsón is ki lehet jönni. Ebéd például egy egész rendes helyen 12 frank 50 c, vacsora 7 frank körül. Én a Faubourg Montmartre 7-ben szoktam étkezni, bár ma itt egy Rue Cadet-n levő magyar vendéglőben ebédeltem. Az ár itt is körülbelül ugyanannyi volt. Egy fekete, vagy limonádé 60 centime.

Ferenczi Beának telefonáltam, egyszer majd fölmegeyek hozzá. Szentesy Gyulát holnap vagy holnapután látogatom meg. Itt lesz 25-én a Sorbouneon a nemzetközi lélektani kongresszus, akkor itt lesznek többen a pesti egyetemről is (Schiller és mások) majd velük is összejövök. A kiállítást holnap nézzük meg Palikával együtt.

Mielőtt elutaztam hazulról történt valami olyasmi, ami sehogyan se tetszett. Egy fiatalember jött a panzióba, akit, mivel a többi szoba el volt foglalva az én szobámba költöztettek be, míg én a te szobádba men-

tem. Ez ott tartózkodásom utolsó napján történt. A holmimat kénytelen voltam átvinni, az ottani íróasztalba tenni, úgyhogy ott most elég nagy rendetlenség van. Nem tudom, ez lehet, ez benne van megállapodástokban, hogy a szobát is kiadhatja? Írd meg ezt kérlek? Nem szeretném, hogy amennyiben ez meg nem engedett volt, hogy nagy zavar támadna belőle, és kérlek, hogy ne is írd neki erről egyelőre. Előbb írd meg nekem erről a véleményedet.

Hogy érzed magad Rádegundban? Megismerkedtél-e már emberekkel? Azt is szeretném tudni, hogy meddig maradsz ottan. A viszontlátásig szeretettel, ölel

Ádám

U. i. Palika címét jól írtam.

Kedves, kedves Anya.

Nem értem, hogy nem kaptál tőlem levelet az utolsó nem légipostán adtam fel. Egyébként nincsen semmi baj; jól vagyok. Egyre több dolgot nézek meg, voltam a Notre Dame templomban és ma délelőtt a Père Lachaise temetőben, tegnap este az Odeon színházban. Pénzügyeim is rendben vannak.

Nagyanyának írtam és Barabásnak és Bözsinek is fogok írni.

A kiállítást megnéztem még egyszer. Igen érdekes. A magyar pavillon sajnos nem nagyon ..., nem volt elég érdekes, de igen szép a többi a holland, a dán és svéd pavillon. A német és orosz pavillon impozáns. Még mindet most sem tudtam ott megnézni, majd még egyszer ki kell mennem, a belépődíj csak 3 frank.

Még egyszer sajnálom, hogy nyugtalankodtál, azóta bizonyára megkaptad 23-án kelt leveletem.

Ölel és csókol Ádám

U. i. Palika üdvözl s Pesten majd fel fog keresni. Ilonkám, nagyon el vagyok foglalva de Pesten kipótolom amit most elmulasztottam.

1937. júl. 13. Kedd délben

Kedves Anyuka,
Örömmel vettem lapodat, hogy megérkeztél, és jól vagy. Írj még sokat nyaralásodról ismerősök, koszt, stb.). Én is jól vagyok, a pénzt ma kifizettem, 200 frankot és 35 lírát kézhez vettem, a többi pedig Párizsban a Credit Lyonnaisnál fogom megkapni. Az ottani lakást illetőleg azonban még semmit se tudok, írtam a Cité Universitaire igazgatóságának, de még nem kaptam értesítést. Úgyszintén Neumann Jenőék sem írtak. Amennyiben továbbra sem kapnék hírt, akkor, egy-két napig maradhatok ottan s azután majd találok lakást. Mihelyt azonban értesítést kapok, rögtön írok neked. Otthon rendben van minden a lakást igen sokan nézik, de még nem vették ki, még nem jött új vendég. Ide a „Házimunka” c. [...] lap s az Újságíró egyesülettől a tagsági igazolvány érkezett. Más semmi.

Sokszor öllelek. Ádám

Párizs, 1937. július 19.

Kedves jó Anya! Szerencsésen megérkeztem, itt vagyok Palikánál, utunk nem volt éppen kellemes, hisz ha 40 órát utaztunk, de az időjárás miatt tűrhető volt. Bár Bözsi és Barabásné becsomagoltak útravalót, később mégis igénybe kellett vennem az étkezőt. Megkaptad Postumiáról írott lapomat? A vonatonál Palika várt megismert (én öt nem) s taxin a lakására mentünk. Itt egy kis szobám van, tényleg nem valami fényűzően berendezve, de tűrhető. Igaz, közben

Ferenczi Bea írt nekem, hogy kérésedre szerzett szobát a Cité Universitaire-ben 15.50 frankért, ebéd vagy vacsora 8 frank. Mégis gondolkozom rajta, hogy talán nem mehetnék-e oda; hogy nem túlságosan nagy szívességet veszek-e így igénybe? S akkor mondjam meg neki, hogy odamegyek? Ferenczi Bea írta, hogy mihelyt megérkezem hívjam föl telefonon. Még nem telefonáltam, most reggel írom ezt a levelet, még nem is voltam a városban. Mit ajánlasz mondjam le neki a szobát? vagy pedig (ha lehet) kérjem a fenntartását, úgy hogy csak egy ideig maradjak Palikánál? Mit tanácsolsz ezekben a kérdésekben, kérlek adj részletes véleményt. A reggelit nála kaptam ma (hideg tej és vajás kenyér), ebédelni majd egyedül fogok, a vacsorával még nem tudom, hogy lesz, azt is valószínűleg egyedül fogom elfogyasztani. Csókol és ölel

Ádám.

Palikánál meglehetősen szűken vagyok a holmim egy része az ő szekrényébe került, a többi a poggyászban maradt, mosdani és borotválkozni a konyhában lehet. Nekem nem olyan kellemetlen éppen, de talán neki? Majd meglátom.

Különben Palika kezded csókolgatja és üdvözl.

Párizs, 1937. júl. 26.

Kedves jó Anya,
Megkaptam július 23-án kelt leveledet. Itt minden rendben van, pénzzel elég takarékosan bánok, úgyhogy mire hazaérek még marad pénz nálam.

Ma délelőtt voltam a Sorbonne-on és ott találkoztam a lélektani kongresszuson fiúkkal és lányokkal a pesti egyetemről. Majd még együtt leszek velük. Különben még a Boulevard Haussmanon találkoztam Balázs ne-

vű volt osztálytársammal, a Döme kávéházban pedig Radó Györggyel (akivel Visegrádon nyaraltunk együtt).

A Quartier Latin, a Cité Universitaire igen tetszik, a könyvtárakban még nem voltam, de oda is el fogok menni. Nagyon szép a Tuileriák kertje is. Egyik este megismerkedtem néhány német fiúval, akiket, mivel nem tudtak franciául útb igazítottam s az estét együtt töltöttük. Párizsnak van egy igen sajátságos kellemetlen szaga, főleg olajszag ez, ami meglehetősen rosszul hat rám, néha pár percre szinte rosszul vagyok tőle, de most már kezdem megszokni. Anya! Anya! Miért mondtad a Bözsinek, hogy csak 4 vagy 5 inget szabad elvinnem? Most már úgy látszik nehezen fogok kijönni belőlük és akkor kénytelen leszek írni a Barabásnénak, hogy küldjön még címemre.

Különben egyre inkább meglep, hogy Párizs a híresztelésekkel ellentétben meglehetősen olcsó. 1 frank = 13 f 45. Cipőt, szépet lehet 100 frankért kapni, nyakkendő 40 frank, a Metrou másodosztály 80 centima, első 1.20, könyvet lehet, jót kapni 5-7 frankért. Nem kell megijedni, én nem igen veszek semmit, talán a végén, ha még marad pénzem fogok valamit vásárolni.

Örülök, hogy 7-e körül te is valószínűleg otthon leszel. Barabásnénak, Bözsinek, nagyanyának mind fogok írni. Azt olvastam a *Pesti Hírlapban*, hogy Radeburgban nemrég volt valami ünnepély valamelyik magyar tiszteletére.

Szeretettel ölel Ádám.

U. i.: Párizsnak pocsék a vize, ásványvizet vagy kevés bort iszom helyette.

∞

B. Almádi, 1938. júl. 31.

Kedves Anya,
Szerencsésen megérkeztem az út egész kellemes volt, nem volt üres a kocsi, amint gondoltad sőt eleinte te -

le volt a kupé, aztán később úgy Kenese felé kezdett kiürülni. 5 órakor érkeztem meg, egy elég jó, tiszta és gusztusos, de nem nagyon nagy szobát kaptam. Megmosdottam, átöltöztem s amint kimegyek, hát kivel találkozom, Lantossal, aki víkendre jött le a feleségével és szintén ebben a panzióban szállt meg. Lementem vele fürödni, a víz nagyon jó, meleg volt, a talaj puha, iszapos.

Megvacsoráztam borjúsültet, krumplival és sárgadinnyét ettem, a koszt úgy látszik jó. Ma reggelire teát, vajás zsemlet és dzsemet kaptam.

Egyelőre még különösebb újság nincs. A pénzem letétbe helyeztem az irodában, a jegyem lebélyegeztettem. Ha e levelet megírtam fürödni megyek.

Ismételten megkérlek három dolog elintézésére:

1. Bak doktornak add fel a pénzt 4 f-t. 2. Broszájnének fizesd ki a hátralékot. 3. Az Al-dunai utazást intézd el nekem.

Almádi elég szép hely, úgy Lellére vagy Füredre emlékeztet. Sokszor ölel

Ádám

∞

Balatonalmádi, 1938. augusztus 3.

Édes egyetlen [...] anyám,
Megkaptam leveledet. Hogyléted iránt azért nem érdeklődtem, mert ezt az utóbbi események után nem tartottad volna őszintének (noha nem indokoltan) és ezt bizonyára meg is jegyezted volna. De most tréfán kívül minden jót kívánok neked és azt is szeretném tudni, hogy te elmész e nyaralni, és ha igen mikor és hova. Én továbbra is jól vagyok, néhány nagyobb sétát tettem Almádiban, egy szálloda teraszán találkoztam Örley Istvánnal, ő is itt nyaral s a panzióbeliekkel is összeismerkedtem. Itt fiatalember nem

igen van, de itt nyaral, ebben a panzióban egy lány a Révaitól. Sajnálom, hogy a dunai utazást illetőleg így állnak a dolgok. Azért szeretném, ha értesítenél arról a körlevélről. S ha a ráfizetés nem nagyon nagy, akkor ...

Hát tudod, megígérted. Még valami: kevés zoknim van és ruhaneműt nem szabad a szobában mosni. Nagyon megkérlek, hogy két párt küldjél nekem, bár már nem sokáig maradok itten, de nyáron nagyon könnyen piszkolódik a zokni. A fehér nadrágok sajnos nagyon rosszak, oly feszesek és hiába lazít rajtuk az ember, nem lehet őket felvenni.

Sokszor szeretettel ölel Ádám

Balatonalmádi, aug. 4.

Kedves, jó Anya,

Megkaptam lapodat, melyben a dunai útról értesítesz. Annak ellenére, amit írsz erről nagyon szeretném megvalósítani ezt az utazási tervemet. Kár, hogy az utazás megdrágult 80 pengő lett, de ha itt maradnék még egy hétig Almádiban, az is majdnem ugyanannyiba kerülne. Ami a hőséget illeti remélem, hogy ez akkorra már csökkenni fog, különben is azt hiszem, hogy az út érdekessége kárpótol majd. Olvasom, hogy most Pesten rettenetes a hőség. Te hogy bírod, jársz uszodába? Visszatérve az utazásra, a mellékköltségeket majd magam igyekszem fedezni. Hisz erre nem kellhet sok, talán 10 P. Egy pár pengőt talán kaphatnék erre tőled is kölcsön ezt elsején feltétlenül megadnám.

Mindent összevetve ezt az utat nagyon szeretném megvalósítani. Ha elmarad, vagy valami nagy akadály merülne föl, nagyon sokba kerül stb. Abba természetesen belenyugszom. De ha lehet, akkor szeretnék menni.

Itt semmi különös újság nincs, változatlanul járok a strandra, este néha szórakozóhelyekre megyek. Múltkor eveztem egy óráig. Ma este az egész panzió kirándul Siófokba, én is velük megyek. Olvasom Thomas Mann Jákobját. Csodálatos! Hogy örülj valaminek, keveset cigarettázom. Még nem írtam meg neked, hogy vasárnap irodalmi est volt itt. Supka Géza, Hont Erzsébet, Tersánszky J. Jenő, Horváth Béla és last and least Péchy Blanka szerepeltek. Nagyon rosszul adott elő! Köszönöm, hogy Baráth levelét utánam küldted. Az előbbi levelemben azt írtam, hogy küldj még zoknikat. Ez hanyagság volt tőlem, mert nem vettem észre, hogy van még 4 pár zoknim, ezt a kérést tehát ne teljesítsd, ellenben a mandzsettagombokra szükségem volna. Van otthon most dolog és mi újság van? Minden jót kíván és szeretettel üdvözöl

Ádám

U. i. A dunai útról kérlek gyorsan írd, hogy tudjam magam mihez tartani.

Budapest, 1938. aug. 18.

Mi van ma? Mi van ma? Anya neve napja: Melyre is minden jót kívánok neked és öllelek.

Örülök, hogy jól utaztál, és hogy nincs nagy hőség. Itthon minden rendben van, én már bejárok Révaihoz, megjött Herz kisasszony is, úgy látszik egyelőre mégis bejár, [...] és Bözsi kisasszony még szabadságon vannak.

Délután tanulok egy kicsit a doktorátusra és este néha elmegyek. Tegnap este itt voltak Makay Gábor és Tarnay. Most itt van nálunk Bözsi mostohaanyja.

Egyébként semmi különös újság nincs.

Sokszor ölel és üdvözöl Ádám

U. i.: Klárka írt egy levelet neked Párizsból. Utánad küldjem?

∞

42. I. 21.

Édes Anya,

Örülök, hogy jól vagy. Írj részletesen mindenről, kik vannak ott stb.

Sokat nem írhatok itthoni dolgokról semmi különös újság. Itt is jó hideg van, de nem kell különösebben melegen öltöznöm.

Az újságban olvastam, hogy Jakab Bácsi meghalt (a Révainál).

Voltam moziban, a Pinocchiót láttam Walt Disney film. Jó, mulatságos.

Öllemek Ádám.

U. i. A borbélynak ki kellett fizetni 8 f-t s így Rózsától elkértem ezt az összeget.

∞

1947. szeptember 16.

Nagyon-nagyon bánt szegény Judit halála. És homályosan úgy érzem, mintha én lennék miatta felelős.

Miért nem látogattam ott meg. Először. Most nyáron lehetett volna, Éva meg is kérdezte, hogy nem akarod-e ott meglátogatni. Azt hiszem, júliusban. És később pedig augusztusban is kimehettünk volna vele. Vagy együtt Évával, vagy akár egyedül. Jaj vágytam ott meglátogatni, de a szegyen, az álszemérem visszatartott. Pedig hogy csúsznék mostan hozzá néglábon, ha tudnám, hogy élne, hogy láthatom. Legföljebb kidobtak volna, más baj nem történhetett, de megtettem a magamét, érezhettem volna. És arra kellett volna beállítani egész lelkivilágomat, hogy meggyógyuljon!

Voltam augusztusban egy hétig Akarattyán - bár jöttem volna vissza, azután pedig 20-a után Zebevényben, miért nem rohantam vissza.

Minden folyik a kezem közül, rémes!

Most utólag szégyellem éretlen, gyerekes dolgomat, arra gondolok, hogy emiatt is lenézhetett volna.

Igaz, egyszer 1946 nyarán úgy volt, hogy Judith eljön Évához. Vártam ott. Boldog izgalommal szaladtam el, hogy pénzt szerezzek valahonnan: inni akartam, cigarettát szerezni, megborotválkozni. De nem tudtam megszerezni, és mint utóbb hallottam, Judith nem volt ott. Kicsit szégyelltem is magam előtte kezdődő kopaszágomért, rossz ruhámért, zavart modoromért. De mindegy láttam volna, beszéltem volna vele.

Gyönyörű volt, jó és okos.

∞

1948. dec. 22.

Anyuka, 17-én kelt leveledre válaszolok neked. Ma elmegyek még egyszer a Colmára S Olivérhez. A meghatalmazást a minisztérium útján mégis intézd el. Lehet, hogy ott nem veszik komolyan, de Kardos megint kérte. - Nagelit ölelem, igazán, nagyon kedves. - A pénzt megkaptam, arról már írtam. - Ami a soggicrnót illeti, ugyan eszelős nincsen baj, a rendőrség még nem piszkált. - Az útlevelem ügyében majd elmegyek a magyar követségre. - Itt egy pár napig szokatlanul hideg volt, de most már megint elég enyhe az idő. Este hideg van, de délben úgy 8-10 fok a hőmérséklet. - Nem tudok sok magyarról, aki itt elhelyezkedett volna, úgy szükség van rájuk. Egy asszonynak, aki itt lakik a kollégiumban kozmetikai szalonja van, egy fiú... ember, noha operaénekesnek készül. Széchy Jánossal véletlenül találkoztam egy eszpres-

szóban, majd meglátogatom. – Sanyival megküldtem a pénzt.

Csókollak,
Egkort üdvözlöm

∞

1956. aug 26.

Anya,
Közvetlen elutazásom előtt írom neked ezt a levelet, háromkor indul a vonatom.

Bevallom, nagy csalódás volt [...] találkozásunk. Reméltem, hogy jól kibeszélhetem magam, igaz megértésre találok. Vártam, hogy puha ágy leszel, ehelyett sajnos tüskebokor voltál.

Tudod, mert rendetlen és szórakozott vagyok idegességből.

Gyötörnek a kínos emlékek, a hitetlenség, a különféle hiányok. De, hogy lehet ezeken segíteni – könyvitéssekkel, jó szóval, anyagi támogatással.

Haza nem akarok menni, a már említett okból, tartok a náciizmus feltámadásától és gondolom ez nem rémkép. Egyszer elegendem volt belőle.

Reméltem, ha valami eredményt elérhetek, az csak egyéniségem jellegéből, az elméletből következhet.

Annyi hamis, silány érvényesül köröttem – gondolj kicsit lelkemre, amely tele van rémülésekkel. Adj nekem kis lendületet, hadd legyen kifutó pályám mint a repülőgépek.

Azt a gyűrűt még utoljára küldd el számomra Bécsből Kremsbe. Így lehetsz a „legjobb anya”. Bevallom egy súlyos bánkódás, kényszerképzet volt számomra, hogy amikor márciusban együtt voltunk nem kértem határozottan tőled. Sok gyötrelmet okozott. Most ezen segíts.

Hiszen úgyis sok a baj, a fájdalom, a kielégítetlenség.

Jobban fogok gondolkodni és minden lehetőségre készen lesz egy kis anyagi vértsem.

Erzsébet csak decemberig küld és ki tudja mi lesz Anikóval.

Öllelek Ádám

∞

1959. jan.

Édesem, csúnya idő van, havas eső esett. Semmi különös újság. Képzeld egy angol hentesmester 17 millió sillingnek megfelelő összeget nyert a totón. Gergely fogorvos megnézte az ínyemet, nincs semmi baj vele. András jól van. Valószínűleg holnapután utazom vissza Kremsbe. Hogy vagy, mit csinálsz, stb. Írj mindenről részletesen; Cikkemért megkaptam a pénzt 2700-t. Nem éppen sok. Igaz rövidebb volt.

Öllelek Ádám

∞

1959. február 12.

Manikám,
Megint Bécsben vagyok. Ott lakom az ismerős asz-szonynál, szép pirosfüggönyös és pirosplüssös szobám van. Az időjárás egészen kellemes, a park közel van. Ma péntek, valószínűleg kedden utazom vissza.

Itt Bécsben Molnár Ferenc nagyon kapós szerző, több darabját játsszák.

Egy kicsit már a dohányzást is restrigáltam.

A Szenthkuthy *Praeját* olvasom, érdekes én „hiperpszihológianak” vagy „hipermetafizikának” nevezném.

Remélem azóta írtál nekem levelet hosszabban. Mi van Dénessel ill. Rózsival és a kis Kolumbusszal? Bimbi beteg még?

Öllelek Ádám

∞

59. feb. 26.

Kedves Anya,

Bocsáss meg kissé késve írok neked. A múlt hónap összeget megkaptam, várom az újabbat.

Itt a télből kifelé megyünk, a csodás, kényelmes „internálás” eseménytelenségében élek, néha Bécsbe megyek. Ha van kedved, írd magadról [...] lekelve Philadelphia. [...]

Szeretettel üdvözlő Ádám

∞

'59. márc. 27.

Édesem. Tegnap pénteken jó leves volt ebédre és borjúpörkölt makarónival. Hideg vacsorát kaptunk, két kenyeret felvágottal.

Az idő borúsas, de jó. Mikor múltkor Bécsben voltam Béláéknál nem találkoztam a grippém miatt.

Rákosék szeretnek jól enni én fokhagymát és joghurtot szoktam venni, ez olcsó 90 groszni egy üveg.

Írd hosszabban és levelet. Ölel Ádám

∞

59. ápr. 22.

Cumbuli! 18-án írt lapodra válaszolok. Az idő itt sajnos kicsit hűvös. Abban a nagy vagy 25 méteres terebben lakom másodmagammal egy ütődött fiúval (de az ilyen nem rossz).

Karl Mayerel fűszerüzletében már voltam, egy bécsi villanegyedben van magasan a hegyen, majd lakásukon is fölkerestem őket. Bözsinek már írtam egyszer, de nem válaszolt, így nincs mit vele tenni - Változatlanul ápolom magam - Az egyik lapban megjelenik majd Elandel versfordításom a Szent Bertalan.

A láger lassan kiürül, egyre többen mennek el, vándorolnak ki. A koszt jó, de a káposztás kockát és a salátát nem szeretem;

Útleveled ugye már elintéződött vagy remény van rá, hogy elintéződik? A lakód már elment? Egészséged teljesen rendben van-e?

Írd magadról minél többet. Gyakran eszem fokhagymát, egy fej 20 g., egy zsömle 45, egy pohár tej 65, 10 deka datolya 21. Írd!

Öllelek Ádám

∞

1959. jun. 9.

Édesem, tej, vaj, tojás, méz, gyümölcs, citrom, hagyma, fokhagyma! - ... test és ruhaápolás, pihenés s nem utolsó sorban kiszélesedés, ahogyan te szoktad mondani. Írd azonnal részletesen, hogy mi és ki van ott. Talán-talán aug. vagy szept-ben még meg is látogathatlak. Addig gyógyulj gyógyulj.

Öllelek

∞

1959. VII. 26.

Kedves Anya,

Minden rendben. Megindult Pethő lapja a „Magyar nemzet”, elég jó újság. Jól vagyok csókollak várlak Ádám

Az idő csúnya, esős. Paku és a Révai között helyre állt a béke.

∞

1959. október 16. Wien

Édes Anya,

Változatlanul itt vagyok Bécsben, ügyeim miatt.

Egészségemre vigyázok, tisztálkodom, mindennap joghurtot és fokhagymát eszem.

A hangulatom elég jó.

Még egy ideig ügyeim miatt itt akarok maradni.

A Hotel St. Stephanban lakos I. Schulerstrasse 10 alatt. Holnap kimegyek Kagranba, lehet, hogy kapok ott egy szobát, de te erre a címre írd nekem. Elég jól vagyok, Nusi kedves volt és nagyon beosztással élek.

Te kivel érintkezel. Dénessel, Rózsival és Bimbivel?

Most lesz Bergson születésének századik évfordulója. Egy hosszú cikkben akarom méltatni őt, és ezért néhány könyvet gyorsan át kell nézнем.

Írd, sok szeretettel, (Címem a túloldalon)

Ádám

Egy apa a főzőkanállal agyonverte nevelt lányát, négy évi súlyos börtönre ítélték.

∞

1959. dec. 8. Hétfő.

Édesem, Holnap aztán már végleg megyek ... Esik az eső, az újságok [...] hideget jósolnak, nem örülnék neki. Jól vagyok mindennap megeszem egy fokhagymát és joghurtot. Írd magadról, egészségedről, írsz-e stb. Rózsát üdvözlöm. Közölték velem, hogy Berzseni cikke megjelenik, de a lap még nem érkezett ide.

Szeretettel csavargó fiad.

∞

1959. dec. 11.

Manykám, kicsit feledékeny vagyok, nem emlékszem rá pontosan, hogy tegnapi levelem bedobtam-e, így hát nagyjából megismétlem.

Bergson-cikkem - némi kihagyással - megjelent Londonban. Örülök neki.

Köszönöm apa és drága, nagyszerű, barátom Pilszky könyvét.

Nagy Kató férje írt róla elég röviden egy negyed hasábon.

„Eretnek [...] költő, akit Szent Ágoston bizonyára megtámadott volna, ha egyidőben él vele” - mondta. (Igen Szent Ágoston meglehetősen zsarnok volt.)

Ha találkozol [...] mond meg, hogy ölelem.

Beszéltem a doktorral, lehet, hogy új szobát kapok kézre.

Jöttek megint a [...] öreg szudétanémetek. Általában nem örülnek nekik. A könyvből egy példányt adtam a magyarul is tudó Bukovácnak. Nem rokon-szenves, de értelmesebb, mint a Heimleiter inkább lehet beszélni vele.

Hajdú egy hólyag, Heitnerék rendesek, most Bécsbe mentek. Angyal azt hiszem Nyugatnémetországba ment egy időre.

Szobatársam a siket filozófus Hegedűs, udvarlós, s tud is egyetmást, de benne vagy egy kissé primitív (bár nem Prohászka) „keresztény erkölcsiségben”. Node ez az ő dolga.

Gyönyörű meleg idő volt ma, legalább 20 fok mínusz fölött. Csak tartson.

Vigyázz magadra és ha van kedved írd. Azt hiszem most már megjelenhetne egyik régi regényed, a belgáról szóló vagy az „Idegen asszony”.

Bódis Rózsival azért légy szíves. Útlevelet nem szerezhetsz neki, de emlékezzél régi magatartására. Szeretném, ha Eősze András címét elküldenéd nekem. Persze nem kérek tőle semmit.

András jól van.

A szépasszony Kató elég kedves, de férje elég nagy hólyag.

Egyébként semmi különös hír.

Öllelek Ádám

1960. febr. 20.

Édesem, Közlésed, hogy pénz áll a házhoz, – mondanom sem kell, – örömet okozott. És ezen túl is örülök a Véres költő megfilmesítésének; hol, melyik vállalat és mikor készül megcsinálni?

Gondolom, ebből egy franciásan fiús filmet lehetne készíteni.

Legjobb lesz, ha a Grein-i [...] [hiányzik a papír] utaltatod át az [...] [hiányzik a papír].

A hajamat [hiányzik a papír] ápolom, a műfogosrom [hiányzik a papír] egyelőre nem hordom, kellemetlen lenne és nincsen tartá [...] [hiányzik a papír].

Sajnálom, hogy nem éppen jó a hangulatod. Mi a baj édes? Gondolom, hogy távol vagyok (ez nekem is nehéz) meg a lakód? Mi van vele, kérlek felelj kérdésemre (Boir toujours les vins de la sengrie, avoir de boutons de diamants dans la poche, est - se la raison? – kérdezte Le ...

Tabi, tudod, egy vén csirkefogó, mindenki ellen intrikál, Füstössel is összeveszett és már tisztársai sincsenek vele jóban Krancz és Placrintal kivételével (akinek nívója kívülbelül olyan, mint a hattyúé) és Kunával, Bancsinával, Reiter Máriával szövetkezik.

Írsz valamit? Rózsín kívül kivel érintkezel. Azért cikkem ne mutasd mindenkinek, főként azért mert kicsit úgy hat ez, mint a mama aki kisfiának jeles iskolai dolgozatát mutogatja.

Kolumbusz? A ház lakói? Felelj kérdéseimre.

Írjál.

Puszil Ádám

Útlevel kérelmed beadta?

1960. február 28.

Boncili,

Megkaptam Talágyi Róbert levelét és aszerint járok el, itt most alkalmam sincs szerződés kötésére. Görzc

úrról nekem is az a benyomásom, hogy link ügynök, de a pénzt (legalább [...])

1960. márc. 3.

Cimbuli. Tegnap az ünnep miatt jó ebéd volt leves, rizses hús és szőlő. Ma már őszi idő van. A szobámat tegnap takarították. Lapodat megkaptam, „csüggedt leveledet” még nem. Írd azt „Szegénykém, báránykám, bocikám” annak nagyon örülök. Egyébként kitűnően vagyok. Szép ez a sárgás „Watteaus” szemű táj, amely az ablakomból látható, vagy az alkonyat; a sötét fenyők az opálos ég alatt. Kijársz-e néha és hova: moziba, színházba, ismerősökhöz?

Írj. Öllelek

1960. márc. 3.

Édesem,

Febr 28-i leveledre válaszolok. Mondanom sem kell, hogy nagyon örülök jöttödnek. A Böck villában sajnos nincs hely, majd még utánanézek másutt, van idő.

Köszönöm Mátrai László könyvét. A pénzről, amit a Nemzeti Bank fog átutalni természetesen senkinek sem teszek említést, még Füstösnek sem, akivel bizalmas viszonyban vagyok. (Ő mondotta nekem, hogy én néha túl jó véleménnyel vagyok az emberek értelmességéről. Valaki mond egyszer valamit, ami nem egészen hülye már azt hiszem, hogy okos. De ha tovább beszélünk vele akkor látjuk, hogy nem az.) Megfogadom tanácsod és takarékoskodom. Ugy-e jobb, ha nem bánkódom és nem rontom magam. Nem? N'est ce pass? – A Böck villában még ott lakik az a 80 éves öregasszony és augusztusig ott fog lakni.

– A lakód? Nagyon kellemetlen?

- Aranka néni nagyon jól van Ph-ban. A [...] semmi különös újság, most nagyobb botrányok nincsenek.

Klárának majd még írni fogok. Jóskának nem az közönyös és szerencsére nem igen szorulok rá. Fenyő Miksa írt egy vitaindító cikket az erotikus irodalomról, bosszúállón és közölni fogják írásom.

Öllelek Ádám

∞

1960. márc. 25.

Édesem,

Ma utazom vissza Kremsbe. Jól vagyok.

Itt küldöm hozzászólásomat Fenyő Miksa cikkéhez. Nem különös írás, de talán nem rossz. Semmi különös újság. Bélának a szeme már rendben van, a műhelyt kicsit átalakítja.

Öllelek Ádám

∞

1960. máj. 16.

Édes szívem,

Holnap utazom vissza. Kremsbe. Semmi különös újság nincs. Remélem a lakód sikerült már expediálni. Képzeld, kivel találkoztam a szállóm halljában véletlenül Mimivel.

Várlak, öllelek Ádám

∞

1960. júl. 18.

Édesem, Ezt a lapot Greinből írom neked, az éjszakát itt töltöttem. Az utazás rendben, kényelmesen folyle, a vonatban nem voltak sokan. Megmosdottam, megborotválkoztam, elég jól érzem magam. Várom bölcs, jó tanácsaidat.

Mi van Rózsival? Ha nagyon kellemetlen a helyzet akkor pár napig nálad aludhat, ő nem egy nehezen kezelhető nő.

Az idő [...] nincs nagy hőség.

Ölel jó, bűnös, okos, buta, szerető fiad.

∞

1960. aug. 7.

Bocikám,

Megkaptam a sietve írt lapodat, remélem azóta te is az enyémet.

„Meine Nerven?”

Semper idem.

Ma délután két napra Linzbe utazom kicsit körülnézek. Sajnálalak, hogy magányos vagy én is így vagyok.

C'est la vie...

Borusas az idő.

A bécsi villamos szerencsétlenségről még ma is írnak a lapok. A vezető is meghalt, és a hullájában hat [...] alkoholt találtak. A múltkoriban egy részeg ámokfutó autóvezetőt megint megvert a tömeg. A lapok most egy Bécsben történt „Sexualmord”-ról írnak.

Hétfő van, a szennyesemet a mosodába viszem.

„Nincs semmi más csak unalom

Hányódás régi utakon”

Öllelek [... - ...
...]

∞

1960. aug. 13.

Édes szívem,

Már sokszor akartam írni neked egy dologról, hogy most szóvá tegyem.

Hiába számolni kell azzal, hogy meghalhatok. Ebben az esetben szeretném, hogy a pénzemet, ami megmarad olyasvalaki kapja, aki érdemesebb. Buchler

Róbertre gondolok (Dob ucca 44. vagy 46.), akinek két gyereke van és Hegedűs Zolira, aki szintén két gyerekkel rendelkezik.

Szomorú dolog, hogy a pénzemet, ami igazán jár nekem más kapja, dehát a sírba nem vihetem magammal és inkább rendes, érdemes ember jusson hozzá. Kérlek érdeklődj egy megbízható ügyvédnél, (hogya is hívják a Dylan Thomas fordítót), [...] hogy mi ennek a módja. Fájó ez amit szóvá tettem, tudom, hogy neked nagyon rosszul esik, de számolni kell a lehetőségekkel és van benne ráció, hogy a pénz halálom után ne vesszen el, apának a szerzői jogait is rájuk ruháznám a végrendeletemben.

Istenem, istenem, drága anya mennyi jóindulatot fordítottál rám és én szégyellem magam nagyon és nagyon fáj, hogy ha hiába történt volna. Igazán hősi anya vagy, aki érdemekben a lehetetlent is megkísérelted.

De azt hiszem nincs kiút. Legjobb lenne lefeküdni és meghalni, harmattá változni. Hiába rossz találmány az emberi hit bármit is mond Leibniz. „Óh omlanék el oszlanék s enyészne a túlszívós hús harmattá magától” – írta Shakespeare. Nem gyönyörű? „Éltem és ebbe más is belehalt már” – írta József Attila.

Úgy gondolom, hogy nemevéssel, éhezéssel vetek véget életemnek. Ez szép és kevésbé fájdalmas módszer, már egyszer próbáltam.

- Angyal, még nem [...] módja, hogy Picasso szélhámós, egy felfújtt hólyag. Sartre darabja az altonai fogoly fordulatossá, de kicsit valóban zavaros írás, [...]

Változatlanul nem iszom.

Nagyon szeretlek

Öllelek

1960. aug. 18.

„Ha kő esik a korsóra, jaj a korsónak. Ha korsó esik a kőre, jaj a korsónak. Akkor is a korsó törik össze? Prédikátorok könyve.

Édesem. Azóta bizonyára megkaptad keserű leveletemet.

Mit mondjak? Ma szép idő van, tegnap megborotváltak [...] megkaptam a kitisztított barna ruhát. Deutsch úr mindenkinek adott egy csomag Filter Aréna cigarettát. Olvastam Füist Milán novelláját, tetszett; örülnék, ha könyvét is elküldenéd.

Öllelek Csudisz

1960. szept. 20.

Édesem,

A telefonbeszélgetésünk után írom e levelet a Kastnernél. Mint mondtam neked tegnap Greinben voltam, azért nem találtál meg.

[...] írni fogok, [...] német is – Az influenzám már elmúlt, a hangulatom [...] Istenem, semper idem [...]

Beszéljünk nyíltan: két eset lehetséges vagy téged ér előbb baj, vagy engem.

Mindkét esetben szeretném, ha gondolkodnál valahogy a dolgokról, feltétlenül beszélj egy megbízható ügyvéddel. Addig is bízz rá néhány dolgot barátaimra Hegedűs Zoltánra, Bücklerre és talán Rózsára. Érted gondoskodj mindenről.

Tegnap jó meleg volt, ma [...] őszi idő van.

Nagyon-nagyon örülnék, ha karácsonykor meglátogatnál akkor hosszabb ideig maradhatnál itten.

Lacit öllelem, talán írok neki, mi a címe?

Béla Olaszországban volt, Judithal Firenzében és Rómában sátorban laktak.

Ma valahogy nem tudok sokat írni, legközelebb
többet

Sokszor öllelek

1960. okt. 12. Szerda

Cuma, Semmi különös újság, az idő borús. Szobám már fűtve, ma fogják takarítani a fűtőtestem meleg. Tegnap fűrdtem. Én magam is eléggé tisztán tartom és szobám. Újabban [...] szoktam beszélgetni, a ki [...]

Irodalmilag és filozófusilag többféle terven dolgozom jelenleg Sartre-t „tanulmányozom”. Tulajdonképpen al. ember; mint író író sem elsőrendű, de mert írt, többet ér a filozófusnál

Néha a napfelkelte nagyon szép.

Öllelek

1960. okt. 26.

Cumbuli! „Nem kell nekem, amit itt adnak, vennék egy fél kiló marhahúst megcsinálom hagymával” – ki mondta ezt? – Megkaptam hát leveledet. Felelek kérdéseidre, holmiaim eléggé rendben vannak, ma vettem pl. tiszta inget, egyedül zokniban van némi hiány, majd megtisztogatom őket. Holnap megyek [...]

1960. nov. 12.

Édes Anya, Amsterdamból írom ezt a lapot, ahova most szombat d. u. érkeztem. Az ötös autóbusszal megyek vissza Kremsbe. Elég jó a hangulatom. Az egyik Verlaine fordításom megjelent.

Az idő borusas, de nem éppen rossz.

Öllelek

Ádám

1960. dec. 16.

Anyuka, örülök, hogy Pen-cikked jönni fog, várom, hogy küldj belőle. Itt már mindent belepert a hó, de nincs kellemetlen hideg.

Miklósna valóban írtam egy levelet elvi, filozófiai kérdésekről.

Kecskeméti Erzsit üdvözlöm. Kérdezd meg, hogy Ferikének puha-e még a feje.

1960. dec. 22.

Bocikám,
Megkaptam leveled. Köszönöm jókívánságaidat, lehet, hogy majd „kiszélesedek”.

A lapot még nem kaptam meg. Örülök a csomagnak, amit küldeni fogsz. Karácsonyra is kaptunk csomagot, egy ing, sál fogfeke miegymás volt benne.

Szegény, szegény anya, hogy kifogtad azt a lányt. Durva, szemtelen? De hát el fog menni.

A Pen cikke vigyázni fogok.

Mici Bécsben volt az úszókkal, láttam tegnap a telenvízióban.

Egy rablóbandát elfogtak és Flüchlinge is voltak benne. Astenben magyar és jugoszláv Flüchlinge összeverekedtek. Egyeseket lekaptak.

„Az egyik csirkefogónak már véres a feje.”

Ami a svájci ügyet illeti januárban jön egy bizottság. Megtudom a feltételeket, ha nem megfelelőek természetesen visszalépek.

Szeretettel öllelek Ádám
Tschudi [?] svájci orientalista 70 éves korában meghalt.

1961. január 8.

Csip-csip csóka
Vak varjúcska
Jó volt-e a kisfiúcska
Ha jó volt a kisfiúcska
Ne csípd meg őt vak varjúcska.

Már írtam, hogy meglehetősen száraz Szilveszterünk volt.

Rákosék nem nagyon hiányoznak, az utóbbi időben már volt sok kapcsolat köztünk.

Újabban Füstössel, Hajdúval és Horváthtal érintkezem.

Füstössel múlt héten egy kicsit összevesztünk mert sokat beszéltem neki Galantairól és dühös lett, de ma már megint jóban vagyunk.

Aladár valamiért megharagudott rám. Írtam neki egy lapot az Aranysárkány fordítása ügyében, amelyre nem válaszolt. (Neki nem beszéltem Galantairól.)

Nem fádom. Van jó meleg holmim. Szeretném azért, ha néhány zoknit és alsónadrágot hoznál. (Ingem van bőven.) A szobám is fűtött.

Írom visszaemlékezésem apáról és írásom egy részét már elküldtem Londonba. Tabi egyidőre Bécsbe utazott.

Én is azt hiszem, hogy legjobb lenne, ha 20-a után jönnél, akkor remélem az idő enyhül majd. Vonaton vagy repülőgépen akarsz jönni? Jöhetnél repgéppel is, érdekes élmény. Szeretném, ha a következő dolgokat hoznád: egy expandert, a Bourget könyvet és Thomas Mann új könyvét a Doktor Faustus keletkezését.

Aranka néni nagyon jól van.

Róziákat üdvözlöm sokszor.

Téged öllelek Ádám

Írj levelet.

∞

1961. máj. 4. [...]

Anyuka édes.

Megkaptam leveled. Legjobb anya! Sajnos elég nyugtalan vagyok. Mindenesetre jó, hogy útleveled már kéznél van és, hogy a lakód áldatlan ügye is elintéződik lassan. Egy helyen érdeklődtem lent a völgyben szoba iránt a Kern-nél, 380 panzióval, és nem mondta biztosra hogy van. Majd próbálok még más helyen érdeklődni. – Aranka néni nagyon jól van. – Ismételten kérlek, hogy a két „Weiboténfel”-lel Elvirával és Dubovitznéval számolj le, verd meg őket, – ez a végrendeletem.

Cica Rózsi olyan mint a Saraza szereti a szép ruhákat, de Sarazának nyilván több pénze van.

Sokszor üdvözöllek Csudý Ádám

∞

1961. máj. 29.

édes szívem,

Már említettem, hogy a korházban, ahol régen a doktor lakott lesz lakás számodra. Jobb lenne másutt, de egyelőre nem tudtam olyat szerezni. Itt most esős az idő. Remélem a ruhád ügye már hamarosan elintéződik. Aranka néni nagyon jól van. Nem volna kedved repülőgépen jönni? Érdekes utazás, érdemes megpróbálni. Mít gondolsz június 15-én már itt leszel?

Öllelek Ádám

∞

1961. VII. 27.

Szegény, édes, b(v)álfertőzőes anya. Vigyázz magadra, vizsgálgasd meg magad és tarts diétát továbbra is. Kalapom még megvan, szobám, ruhái, zokniaim

rendben, és mosóport még nem használtam. – Képzeld Aranka nem halt meg, ma kaptam tőle lapot. Aranka néni is üdvözl. Bolond cica Rózsit én is üdvözlöm. Tabi a háziak többségének örömeire elment, egyesek azt mondják vissza se jön. Állítólag a belügyből leültették.

Öllelek Ádám

☞

1961. aug. 1.

Édes szívem. Nagyon semmi újság és ez, a jó. Várom leveled, miért nem írsz, írj gyakrabban. Olvasok Simone de Beauvoir emlékiratait, azért míves és érdekes. A koszt olyan mint volt, elég jó, nem eszem nagyon sokat és ez így jobb. Szobám, ingeim, zokniaim rendben vannak.

Sokszor öllelek Ádám

☞

1961. aug. 11.

Édes jó Anya!

Remélem egészséged már teljesen rendben van. A könyveknek nagyon örültem. Köszönöm bölcs tanácsaidat „mit atzer bin ich verseken”, Téli és tavaszi kabátaim majd tisztítóba adom, naponta legalább egy félórát rászánok dolgaim rendezésére. Itt a [...], ha nincs is most egyetértés annak tulajdonítják, hogy „a nagy főnök” Tabi nincs itt. Sokan remélik, hogy vissza sem jön. [...] könyvéről írok tanulmányt. Szeretném, ha a Bourget könyvet is megszerezned. A Rewohlt Verlag tudtommal nem válaszolt. Bécsben kerestem [...], de az most szabadságon van.

Hétre befejezem levelem, postához szállítottak, legközelebb többet.

Öllelek Ádám

P. S. Ezt a nyomtatványt Török Istvánné küldi a házból.

☞

1961. aug 18.

Mi van ma, mi van ma anya neve napja, amelyre sok mindenféle jót kívánok, neked. – Itt nagyon szomorú esős idő van, ami bizony nem emeli kedvemet.

A [...] meglehetősen csend van. Írj édes jó anya.

– Thomas Mann melyik könyvét olvastad? Érdekelne. Nincs jó kedvem, mondd „szegénykém, báránykám, bocikám”, akkor talán jobb lesz.

Öllelek Ádám

☞

1961. aug. 21.

Édes szívem. Megint Bécsből írok neked, ma utazom vissza. Kutya meleg van. „Hundstage” amit írják, de nem bánom, a meleget jól bírom. Látom Nováknál, hogy otthon nagyon sok szép könyv jelent meg.

Egyébként semmi különös újság. Vigyázok magamra.

Tisztálkodom és nem iszom.

Öllelek Ádám

☞

1961. szept. 4.

Édesem,

Úgy látszik lassan jó mostanában a posta.

Beszéltem Aladárral, azt mondta még nem kapta meg leveledet, amelyet hozzá írtál. Az *Aranysárkányt*

illetően még nincs döntés, a kiadó próbafordítást kért, szeptember közepéig eldől, hogy kell-e nekik.

Nem értem Aranka néni nincs jól, eddig még nem értesített.

Aladár szeretné közölni apa valamelyik versét facsimiliébe, kérlek küld el nekem egyik versének („Ó, a halál” vagy másik versének) a fotokópiáját.

Meg kell tenni, mert Ő igazán szíves és jóindulatú fiú.

Az idő borúsas.

Tabit, azt mondják, eltanácsolták a Heinből, itt most ha nincs is harmónia, de legalább ... van.

Ölel

Kedélyem, idegállapotom nem valami jó mostanában. Nagyon szeretnék mielőtt látni, beszélni veled.

Mi van veled, mit csinálsz egész nap?

Öllelek, írj Ádám

§

1961. szept. 20.

Édes szívem,

Most elég jó a hangulatom és a kedvem.

Gyönyörű szeptemberünk van. - Írom a tanulmányt a londoni lapnak a „Gondolatok könyve” c. könyvről. Jó és érdekes.

Aranka néni, mint már írtam neked, jól van. Megismétlem kérésemet, hogy Aladárnak feltétlenül küldd el apa egyik versének facsimiliéjét, fényképét „Ó a halál” vagy bármely, más vers - mindegy.

Hajdúval szoktam beszélgetni, és Füstössel gyakran. Rózsival mi van?

A házban nincsenek már kellemetlenségek?

A Taschengeldet ma osztották ki. Már kérdeztem tőled, hogy állnak a szerzői jogok a Radlett & Hertz ügynökséggel, illetve Klein özvegyével.

[...] mutatta nekem a kimutatást, nagyon sok, legalább harminc közlés történt.

Öllelek Ádám

∞

1961. október 5.

Édesem,

Megkaptam leveled. Az ügyvédem írt Kleinéknek, várom az eredményt. Majd fölvilágosítom őt, mert - hiszen tudod - nem nagy lángész.

Talagyó [?] levelét megkaptam, egyetértek vele, csak az *Aranysárkányra* vonatkozó rész homályos, a regényt nem Klein fordította.

Aranka néni üdvözl, itt változatlanul szép idő van.

Magamat és lábam tisztán tartom, de a zoknikat illetően nem vagyok bővében.

Az ügyvéd bemutatta a listát, hogy milyen lapoknak közvetített a Rewohl Verlag és erre vonatkozóan Kleinéknek fog írni.

Utolsó leveledet most nem találom így arra kérlek, hogy ismételd meg *erre a dologra vonatkozóan* a benne foglaltakat.

Írj magadról szívem, hogy telnek napjaid, még az Agráron ebédelsz-e, mit csinálsz egész nap, jól érzed-e magad, kikkel érintkezel. Szeretettel öllelek

Ádám

∞

1968. márc. 27.

Édesem, Megjelent egy cikkem 3 fontot (21000-t) kaptam érte. Narancsot eszem - szegénykém, a lábad [...] Remélem mielőbb elmegy. Lakást majd keresek számodra itten. Görz úrnak írnál (Möbius - Verlag

VI. Amaringstrasse 19.) – A tipológiai tanulmányomat letisztázom és elküldöm.

(Most veszem észre, hogy fordítva írom a lapot – mindegy.) – Megkaptam tőled apa könyvét, köszönöm. – Mit csinálsz egész nap. Írsz valamit? – Cica Rózsival mi van? – [...], [...] – Az idő itt elég borús. – Füstössel szoktam beszélgetni, okos, de tulajdonképpen nagyon lelkibeteg. Tisztálkodom, nem iszom, a szobámat szellőztetem.

Öllelek Ádám

Novák révén (nagy drágító csirkefogó) kaptam Genfből Vidor Andrától 3000-t és egy gyönyörű albumot a holland festészetről. Azt írja apa barátja volt.

∞

...Kialakult itt egyfajta intellektuális társaság. A Hutyrayné egyfajta Emermantes hercegnő okos, elmes és közvetlen. Füstös doktorral meg a legizgalmasabb érzéki-antológiai dolgokról beszélgetünk.

Emlékeztet Eörsze Andrásra, egyéniségének Sztichusztjai, érzéki-értelmi kliséi hasonlóak és ezt mondtam is neki és érdekelte őt.

Egyelőre ennyit

Szeretettel öllelek Ádám

∞

Egyetlen Anya,

Megkaptam leveledet, valamint két lapodat. Tegnap vasárnap jó ebéd volt: leves Wienerschnitzli krump-lival és rizzsel, sütemény, szőlő; vacsorára egy doboz szardínia. Kicsit ideges vagyok néha ezért reszketett az írásom, de nem hiszem, hogy a szívemmel baj lenne.

Levelemben a szó, amit nem tudtál elolvasni: a sz
l p k.

Franci, Franciska talán emlékszel az az alacsony, kicsit tampli nő, aki most Németországba ment.

Hattyú képe nek nagyon örültem, gondosan megőrzöm. Édes kutya volt.

Már írtam, hogy Bécsben pedikűröztettem magam. Naponta legalább kétszer mosdom, ma Waschereibe adtam a fehéreneműt.

Ágh László szadista [...] parancsnokot Klári leleplező cikkei nyomán Amerikából kiutasítják. (Belyis!)

Montreálban Kanadában magyar Flüchtlíng suhancok nyilas heccet csináltak. Lakat alá kerültek.

Sajnálom hogy Jusztit így „kifogtad”. Jobb lesz, ha egyedül maradsz, de megtarthatod-e mind a két szobát.

Bécsben beszélgettem hosszabban egy eszpresszóban a lap szerkesztőjével. Okos fiú. Voltam osztrák öregbarátomnál is. A Köllnerhopgasse 4-ben lakik, ahol a Naval könyvkereskedés van. A ház az övé.

Mikor lehet szó róla, hogy meglátogatsz.

Öllelek Ádám

∞

Táviratozz, hogy mikor érkezel, természetesen várni foglak a Westbaumhofon vagy, ha repgéppel jössz Schuechatban.

Gyönyörű lenne, ha úgy intéznéd, hogy itt maradhatsz. Édesem, édesem, édesem...

Ha lehet hozz egy jó cipőt, úszónadrágot és néhány nyakkendőt, egypár jó könyvet. Majd beszélünk mindenről.

Haitschal mi van,
voltál nála?

Majd beszélünk mindenről.

Sokszor öllelek Ádám

Édes szívem,

Azóta bizonyára már megkaptad Greinből írt lapomat. Hogy vagy? A tüdőd nem fáj? Megnézted? A lakás? Juszi, Rózsi, Bimbi? Írj mindenről.

Ami engem illet meg kell mondanom, hogy szombaton kiújult torokgyulladásom. Lázam volt és a nyelésnél nagyon fáj a torkom. A doktornak megmutattam, adott egy jó adag penicillint és hideg teát gurgulázni. Másnap már lement a lázam és ma már jól vagyok. A doktor azt mondta, hogy csúnya ödéma volt a torkomban. Ne ijedj meg, már elmúlt. Ágyban feküdtem és a diétás ebédet Weiderger hozta fel.

A szobámat rendben találtam. Mondanom sem kell, hogy nem iszom. A cigarettát is megfogom szorítani. A sakkal sokat nem fogok foglalkozni, mert nagyon erős szellemi koncentrációt követel és idegessé tesz, ezenkívül nem éri meg nagy sakkozó ügysem lesznek. Inkább olvasok, Ionescot olvastam végig.

Édesem szomorú vagyok nélküled. Fáj ez nekem, gondolom neked is, bár együttlétünkör sajnós nem lehetett elkerülni az apró, pizslicsár bosszúságokat, „Pizskos a kabátod, egy gomb hiányzik róla stb.”

Nem mondhatom, hogy boldog vagyok, elégedett sem, de próbálok legalább nyugodtnak látszani. Bánális megnyugtató, de arra gondolhatok, hogy sokkal rosszabb lehetne. Igaz negatívumok nem nyugtatják meg az embert, de mégis erre is gondolhatok. (András jól van.) Vagy inkább az jusson eszembe, hogy te mennyi de mennyit fáradtál értem. A lehetónél sokkal többet tettél meg. Erre gondoljak és

legalább a szemérem vezessen arra, hogy tartsam magam és nyugodt legyek.

[...] a ruhámat visszaadta.

Isten áldjon jó, megértő, drága anyám.

Krems, jan. 13. Bocikám megint itthon vagyok. Hi-deg és hó és most valahogy a táj se nagyon szép. Új szobát még nem tudtam kapni. Napközben többnyire az emeleti társalgóban tartózkodom, ott olvasok. – Bécsben az urológiai klinikán megnéztem magam. A diagnózis Varicokele – repkényfonattágulás az egyik ocrotum lejjebb szállt. (Ilyen viharos szexuális élet után nem csoda, hogy baj van vele.) Az orvos azt mondta, hogy mást nem lehet tenni, mint suspensoriumot kötőt kell hordani, – Andrásnak majd fogok könyvet küldeni. – Miért nem írsz, anya? – A kevés pénzemet nagyon beosztom – Ismételten kérek, hogy Miklós könyvét küld el számomra.

Öllelek

Ádám

jún. 5.

Kedves Anya,
Köszönöm a pénzt, igazán jókor jött. Mint már írtam, nagyon takarékos leszek. Remélem már lecsillapodtál egy kicsit irántam. Én itt egészen egyedül vagyok, de nem érzem éppen rosszul magam. Olvasok, járkálok, valamiket írok.

Milyen sikere volt a könyvnapnak és a te könyvednek, mi újság Pesten?

Írj magadról is, nem [...] éjjel – vigyázz egészségedre, ha valami bajod lenne rögtön vizsgálgasd meg magad.

Szeretném, ha a kért könyveket (a régebben kéréket is: Davicso és Haldune) elküldenéd.

Üdvözöl szeretettel Ádám

Pontosan hány példány fogyott el a könyvedből?

☞

Anyu, kedves

Mihelyt lehet az első vonattal utazom haza. Köszönöm a pénzt, sajnos azonban nem elegendő.

A személyvonat oda 31 f. (III. o.). S vagy három (péntekivel együtt négy) napi szoba árával adós vagyok. Még ötvenöt forintra lenne szükségem, hogy [...] (Mondanom sem kell, hogy nem most sem költeztem).

Szervusz, öllelek, Ádám

U. i. Most egy még olcsóbb (8 ft)-os szobába megyek, erre a hét [két?] napra.

☞

Bambili!

Úgy emlékszem a Sangragert szótárt a Medveinek adtam el negyven (!) forintért.

Megvagyok. Unalmas itt, de Pesten most nem bírtam volna ki. Látod, látod elüldöztél a könyveddel. Egyébként tőled is megkövetelem, hogy ne járj emberek közé, hacsak nem elkerülhetetlen az érintkezés.

Ebédre rendszerint veszek magamnak valamit, egy kis sajtot, párizsit.

Nem ártana egy kis hazai koszt. Ha teheted, kérlek küldj sült húst, néhány kemény tojást, süteményt és teát.

Jó, rossz anyám, látod mit tettél velem?

Öllelek Ádám
Ispotály ucca 1
Éden szálló

☞

„Navigare necesse est
sed vivae non.”

Anyu,

Elszomorít, hogy ilyen levelet írtál nekem. Ezt ennyire nem érdemlem meg.

A Theiss szótárak dolgában teljesen ártatlan vagyok. (Semmit sem kaptam volna értük.)

Különben ennek a „legnagyobb disznóságnak” (mi van még olyan sok, én nem tudok róla) is ismered az indítékát: mindenáron kétségbeesetten nyerni akartam a totón, hogy a könyved megjelenését megakadályozzam. Sajnos ez nem sikerült. Most egyetlen fillérem sincs, úgy ahogy írom! Mégis küldj pénzt. Hogy éhen halok az talán nem lenne baj, de a szobát fizetni kell. Neked ez se baj? Ez lehetetlen állapot lenne, gondold meg.

Hogy lásd, hogy nem nagyon pazaroltam, fölírom részben kiadásaimat:

41 frt vasút
30 frt Bücklernek
2.50 mozi
7 frt egy ebéd székelgyűlés
(egyszer ebédeltem rendesen)
2.60 borbély 2x
3 frt cukrászda
4 frt ebéd, szalonna, hagyma, buci
4 frt ebéd: „ „ „
1 frt levél bélyegre
1.50 málna
8 frt néhány fröccs
24 frt két nap szoba
3 frt fogkrém
3 frt cigaretta
0.60 gyufa

Ez megközelítőleg kiadásaim képe. Még jobban fogok spórolni, ha ezt kifizetem, egy még olcsóbb szállodába megyek. (Napi 10 forint.).

De ezt fizetni muszáj! Értsd meg: „Navigare necesse est - sed vivae non.” Hajózni kell - de élni nem. Gondolkozzál egy kicsit: részben te is tehetsz róla, hogy ilyen helyzet adódott. (A könyved.)

Sokszor üdvözöl

Ádám

Egyetlen totót sem vettem, erre esküszöm. Szeretnék ismertetni két új megjelent könyvet. Kérlek szerezd meg és küld el nekem. Lengyel Balázs: Mai magyar líra, ezenkívül Szalai S.: Bevezetés a társadalomtudományba c. könyvét. És intézd el Grandpierrerel illetve Vajnával. („Én intézzem el?” Tudod nem akarok Pestre menni. S talán megéri neked, hogy nem vagyok otthon.)

Anya, kérlek

Bizony fogytán vagyok a pénznek, küldj egy keveset. Igazán nem költöttem sokat, legtöbbször szalonnát és hagymát ebédeltem néha egy fröccsöt ittam, vagy málnát, egyszer voltam moziban (2 f 50), borbélyhoz minden másnap megyek vettem egy tubus fogkrémet (3 f) - mégis sok elment. A vonat oda III osztályon 41 ft volt a szobáért napi 12 f fizetek. Szükségem lenne pénzre a fogaim megcsináltatására is; ugyanis Pestre nem bírok menni. Rettenetesen elviselhetetlenül szégyellem magam a könyved miatt megörlünnék, ha egy ismerősömmek a szemébe kellene néznem. Teljesen tönkretettél! Azt a kevés kapcsolatomat is szétszakítottad, ami az élethez, emberekhez kötött. Most írtam volna és nem lehet, azzal a pár ismerőssel sem érintkezhetem már.

Sajnos valamit dolgozni kell, tudom, nincs elég pénzünk. Itt majd megpróbálok álláshoz jutni, talán írónak megyek.

Még jobban fogok takarékoskodni, de kérlek most küldj vagy 150 fnt-ot.

Szervusz. Alim.

Ádám

Még újságot se vettem!

∞

Dec. 5.

Anya!

Ma délután érkeztem ide. Valószínűleg 4-5 napig maradok. De te továbbra is [...] írd, addigra visszamegyek.

Ölöllek

Ádám

∞

aug. 22.

Édes Anya, jól vagyok, semmi baj. De a pénzem fogytán van, pedig nem költekeztem nagyon. Kérlek küldj vagy ötven forintot. A szobámért öt forintot fizetek (Harangeráéknál tíz volt). Szállodába mentem fürödni, mert tudod nagyon [...] a Duna s az egyik szandált sajnos elvitte a víz. Minden jót

Ádám

∞

Anya,

Kérlek küldj sürgősen pénzt, a szobámat sem tudom kifizetni. Legalább 150 fnt-ra lenne szükségem. (A [...] is leszokom.)

Üdvözlettel Ádám

Kedves Anya,

mi tagadás az öregasszony nem túlzottan szíves és barátságos, főzni nem akar nekem a kerti vendéglőjében ebédek! No, nem nagy baj. Elég jól vagyok. Holnap küldöm neked a cikket, ha megkapod kérlek rögtön gépeld le (maximum 3 flekk) és vidd be [...] Elég szép itt, ma sokat úsztam. Remélem jól vagy,

Öllelek Ádám.

Írj, arról is, hogy mit intéztél az olaszországi utazás ügyében.

Édes jó Anya,

Ne haragudj, hogy ceruzával írok.

Megérkeztem szerencsésen Velencébe, s holnap már utazom Rómába.

Az úton egy kis „baj” mégis történt, a szürke utazóruhán egy nagy folt támadt, amely azután egyre nőtt, úgyhogy a ruha már teljességgel használhatatlan. Nem tehetek róla, úgy látszik a szövet ilyen.

Elég jó utam volt, kevés útitársam gyorsan cserélődött. Horvátországban igen barátságos emberekkel utaztam együtt, sokat kínáltak. Az út a Karsztokon át éjjel csodálatos volt.

12-kor érkeztem Velencébe, s ma este írom ezt a levelet. Primitíven csak azt mondhatom, hogy megint nagyon-nagyon tetszik Velence, amely nem sokat változott. Nagyon banális lenne, ha lelkendeznék. A kirakatok gazdagok, fényesek úgy mint régen, az árak is elég magasak, de nem oly rettentően. Egy fekete 30, egy kis üveg sör 60 líra, egy kiló gyönyörű szőlő 180. Főlöskéges mondanom, hogy nagyon takarékoskodom.

A szállás közel van a pályaudvarhoz. Vaporetton végigmentem a Canale Granden (a gondolás drága), persze voltam a San Markón is.

Inkább akarok egy pár szót szólni magamról. Talán nem marhaság, ha azt mondom, hogy valami kitűnő változást érzek, remélem, hogy ez tartani fog. Az úgynevezett mániám most olyan jelentéktelennek és érthetetlennek tűnnek előttem.

Nagyon sokat mulasztottam az utóbbi időben, sok mindennel visszaestem, de most úgy érzem, hogy tudom, hogy mit kell tennem. Ez nem fog úgy könnyen menni, de hogy mi a nem jó, azt érezni fogom. Szégyellem magam, hogy sokszor izetlen hülyeségeket csináltam, de most ezektől tartózkodni fogok.

A kollégium egy kis fegyelmet ró rám, de negatív dolgok terén nem lesz baj. Félek, hogy ennek ellenére is kissé furcsának fognak tartani. Én mindenesetre valamit dolgozni próbálok majd.

Arra kérlek, hogy amint beszélünk, ne erőlted tovább, hogy egy hónapnál tovább maradjak, így is egy kicsit zavarban vagyok.

Írj az otthoni dolgokról. Vigyázz egészségedre, tudod ne igyál, ne egyél sokat. Rólam ne igen beszélj, tudod nem szeretem. Ha lehet a könyved tengerentúli terjesztését ne szorgalmazd. Margitot látogasd meg, értesíts állapotáról.

Ma este esik az eső.

Nagyon nagy szeretettel és hálával öllelek

Ádám

A kézírásom rossz és primitív most, azt hiszem, mert ceruzával írok. Eddig semmi se veszett el. Ismerőssel nem találkoztam.

Egy könyvkereskedés kirakatában Mussolini két könyvét láttam kitéve. Fantasztikus.

A szemem még egy kicsit vörös.

A nép első benyomásom szerint olyan, amilyenek ismerjük: lármás, vidám, egyszerű, igénytelen, elég udvarias.

Okt. 24.

Édes jó Anya,

Megkaptam leveledet.

Károly szegény, halálát én is nagyon sajnálom. Én azt hittem, hogy majd jobban lesz.

Rómát egyre jobban megismerem: Megnéztem a Szent Pétert, ami nem valami különös, csak a Piéta szobor. Tegnapelőtt a Gia nocolon voltunk este, csodálatos volt. Tegnap Jékely Zolival a Palatinust néztük meg. Nagyon érdekes dolgok vannak itt. Augusztus illetve Livius házában még a fűtőcsöveket is lehet látni feliratokkal. Láttam egy szép Turner-kiállítást. Jékelyvel voltam Ostiában, fűrödtem egy kicsit a tengerben.

Itt általában szép idő van, nagyjából olyan, mint nálunk szeptember elején, csak néha esik az eső. Többnyire a könnyű nyári ruhámban járok.

Jékelyel és Eőszeékkel érintkezem. Erzsike mondott valamit, hogy rossznéven vette, hogy te kijelentted volna, hogy az Eősze András már Rómában van, és én meg nem. Ne haragudj, ha ez igaz, csak csacsiság volt. Először is Eősze nem akadályozta meg, hogy én lejöjjek, másodszor is sajnós Andrásnak több jogcíme van ahhoz, hogy itt legyen. Már túltették Eőszeék magukat ezen, de nem volt értelme annak, hogy ezt mondtad.

Most jön a nervus rerum, a pénz. Már írtam előző levelemben, hogy nagyon nehezen tudok kijönni, mivel kosztot nem kapok, s a lakásért is fizetni kellett. Elismerem, hogy ez nem járt nekem, hiszen - legyünk őszinték - én itt nem folytatok tanulmányo-

kat. De mégis alig tudok kijönni: elég keveset eszem, ami talán nem is nagy baj, ebédre valami hideget veszek, 10 deka sajtot, vagy mortadellát.

Mit lehet tudni? Nagy könnyebbség lenne, ha a jegyet megváltanád nekem visszafelé és azt elküldenéd. Írd meg, hogy lehet-e ezt. Ebben az esetben az úti-költség árát felhasználhatnám itten. Vagy esetleg küldenél valamicskét.

Egy másik lehetőség. Jékely beszélt valakiről, aki itten adna lírát, ha otthon forintban megfizetnék. Lehetőséges ez?

Tudom, hogy eddig is nagy áldozatot vállaltál, de próbáld meg.

Az árakról már írtam: egy borotválás 80 l, 10 deka mortadella 80, 10 deka szőlő 60, az út Ostiába 100, egy gyufa 10, egy egyszerű ebéd 250 l. Ott a kollégiumban 200 az ebéd, 135 a vacsora, egy kis kenyér fele 20 l.

Kardos valamit említett, hogy jó lenne, ha írnék egy cikket Kosztolányi olasz és antik vonatkozásairól, de nem hiszem, hogy azt meg tudom csinálni.

Mi újság a rádiónál?

Olaszul egypár mondatot tudok, megértettem magam, de a rendszeresebb tanuláshoz még nem fogtam hozzá.

A lábamat és fogamat rendszeresen ápolom.

Írj Mariskának apa képei dolgában.

Írd meg még az ügyet a jeggyel: Rómától a jugoszláv határig, tudom dollárban kell megváltanom, - és a jugoszláv határtól Pestig forintban? Vagy külön a jugoszláv határtól a magyar határig?

Csókol, ölel Ádám

Jékelyel vagyok a legjobb viszonyban, de ő már egy hét múlva elmegy. Most megint Ostiában vagyok.

Megpróbálok képet adni a lakótelepről, ahol élek. Nem regényt, sem kor vagy társadalmi történetet akarnék írni, csupán szeretném lerázni magamról azt a sok érzelmi és értelmi anyagot amelyet húsz esztendei események és emberek látása figyelése rám rakott.

Aranyos Anyuka,
Azt írtad múltkori levedben, hogy mindenről részletesen számoljak be – de bizony nincs sok minden velem. Zuhog az eső – más újság nincs. Talán írhatnák a háziakról, ha érdekel, bár nem nagyon izgató jelenségek. Mária néni őszhajú elég népszerű öregasszony, tanítónő; elég kedves nő. A lánya úgy egy 35 év körüli nem éppen szép és nem éppen rokonszenves asszony, fekete őszesbejátszó hajjal. Nyafka, savanyú. Ennek a lánya egy 14 éves nem jóindulatú kislány.

Egyébként nincs bajom, mert nincs sok dolgom a háziakkal. Néha egy-egy teát kérek tőlük, amiért 1 f-t számítanak. Még most is az én teámból is, mert a kékláng és a cukor kerül. Tegnap Babyt kértem meg, hogy csinálja meg a teát. Baby szíves, de hihetetlen butasága és primitívsége idegesít. Humora még mindig ilyesféle: „Ádám nem vette jól a nyakkendőjét, nem fog tetszeni a kislányoknak.” Babynál lakik egy csinos és elég értelmes asszony, a férje Fűzfán dolgozik, mint mérnök. (Nem udvarolok neki.).

Egyébként mással nem igen érintkezem. Egyszer voltam az öreg Vértesynél és egyszer meglátogattam [...] Piroska, most Pesten volt, egyedül Mario és vendégeik vannak itthon. Az üdülőbe borotválkozni járok. Tanulmányozom R. Salberg nagyszerű grafológiai könyvét; pontos, elmés, kitűnő munka. Szeretem

bennem hogy árnyaltos például megkülönböztetései ilyenek: benté donce, benté agitée, benté cumbutive.

– Néhányszor futballoztam a gyerekekkel. A háziak Dumas Monte Cristóját olvassák, az első kötetet én is elolvastam, egész kellemes könyv.

Írj arról te is, hogy kivel érintkezel és mit olvasol.

Öllelek Ádám

Küldj még egy kis teát és cukrot is.

Jún. 9.

Anya, ismét megkérlek küldj pénzt azonkívül a kívánt dolgokat: könyveket és egy kis csomagot. Jó lenne, ha egypár inget és zoknit is küldenél.

Ugy-e belátod, hogy el kellett utaznom? Három fogamat kell itt betömetnem, nem [...] munka, nem kerül sokkal többbe, mint Pesten (60 f). Szeretnék látni.

Szervusz Ádám

Édes jó, rossz Anyám!

Szomorú, hogy ilyen kurtán bánsz velem. Nem is írtál nekem s a recepteket nem küldted. Pedig hidd el ebben az esetben nem hipochondriáról van szó.

Itt semmi új nincs.

... nem vagyok elragadtatva, de már nem sokáig tart.

Sokat vagyok együtt Jánossal.

– Nagy hőség van? A fogamat kezeltem, mihelyt kész lesz visszautazom Zebegénybe. (Úgy pénteken.)

Úgy határoztam, hogy most nem megyek Király Pistához. Visszautazom Zebegénybe s azután talán kimegyek Palicsra.

Öllelek Ádám

∞

Cumborli!

Megkérlek, hogy amennyiben elfogadták az ismertetést, menj el a Köztársasági Egyetem Neveléstudományi Intézetébe (Szerb ucca) és mondd meg Lénárd Ferencnek (magas, szemüveges fiatalember) hogy vasárnap este ismertetem a könyvét. Egyébként örülnék, ha még küldenél vagy 30 frt-ot.

Öllemek Ádám

∞

Édesem, júl 18-i lapodra válaszolok. Zoknimat és alsóneműmet még nem sikerült kimosni, de majd megcsinálom egy adott recept szerint. Kalapom, ereszényem megvan, lábamat ápolom. Sajtot, gyümölcsöt, fokhagymát fogok venni, lábamat is ápolom. Idővel a cigarettázás restrigálására is sor kerül majd.

A doktornak a lapot föladtam, Arankáéknak és másoknak is átadtam üdvözlétedet. A Heinben újabban nem történt különösebb botrány. (De még lehet!) Pascalt olvasom.

Öllemek

KOSZTOLÁNYI DEZSŐNÉ FIÁHOZ ÍRT LEVELEI

Budapest, 1937. júl. 2.

Édes, édes gyerekem,
26-án kelt levelednek roppantul megörültem, annál inkább, mert már egy heténél több volt, hogy nem kaptam tőled hírt. Azért sietek írni luftposttal, hogy inget fiam ne kérj Budapestről, 24 óra alatt ki-mosnak 2-3-at s míg [...] megkaptad sok időbe telnek. Még az se drágább, ha éppen veszel, mint a hazai postacsomag. Itt rengeteg a vihar, eső. Otthon majd sokat beszélgetünk az útról. Írj még nekem, hogy itt megkapjam. Lehetséges, hogy Bécs felé megyek haza s egy napot ott töltök. Nagyon örülök, hogy - egytől eltekintve - tetszik neked Párizs.

Az itteni [...] egy 30 éve idejáró [...] tiszteletére volt szerény keretek között. Palikát sokszor csókolom. Téged öllelek szeretettel: Anya.

∞

Majna, 1947. júl. 19.

Édes fiam,
lapodat megkaptam, örülök, hogy minden rendben van, remélem továbbra is. Vigyázz magadra s a bérre. Vargánénak írtam a holmik dolgában. Rengeteg pihenek s úszom is a tóban, egyébként semmi, de semmi érdemes itt nincs. Nem éppen neked való hely, még korcsma se. Remélem otthon se sűrűn látogatod. Ági ott volt? Írok neki egy lev. lapot. Írj szívesem, sokszor ölel

Anya

∞

Bpest. 1954. aug. 26.

Édes Ádám,
örülök, hogy minden rendben van, remélem végig így lesz. Ha akarsz 1 héten belül túl is maradhatsz még néhány napig, 1-től még olcsóbb is lesz. Csak semmi ivás. Semmi könnyelműség. A tapagert szeded. Érezd jól magad és írd mindjárt, hogy maradsz-e még. Minden jót.

Ölel

Anya

∞

1959. jan. 25.

Szegénykém, báránykám, bocikám mindkét levelet megkaptam, egyre már válaszoltam, most a 19-én Wien-ből küldöttre írok. Semmi újság nálam, egyébként, ha jó az idő kevésbé fáj a derekam. A sába királynőjén jót nevettem. (Ez is ritkán esik meg.) Görtrrel nem nagyon érdemes foglalkozni, ő már nem először érdeklődött apa könyvei után, de mindig visszakozott. Egyébként a jogvédő intézi innen a külföldi kiadásokat. Azért keresd fel Kerpoly Ernest dr-t. Wien IV Seilerstatte 13-ban, ő jó barátunk volt s most könyvelhelyező ügynöksége van. Talán tud valamit csinálni. Idegeid? A gyógyszer hatása? Megkaptad? Öllelek

Anya

∞

1959. jún. 6.

Édesem, édesem
Megérkeztem, jól. Ne félj és ne csüggedj! Majd csak jobban leszel. Tej, vaj, tojás, sajt. Orvosi vizsgálat.

Kiszélesedés és áhítat. Írj mindjárt amint lehet, majd csak eligazítunk.

Öllelek ezerszer
Bélánkat üdvözzöl a nevemben. Majd írok nekik is.

Anya

∞

59. július 30.

Kedves csavargó fiam, ezt a lapot 23-án keltezett lapodra írom. Remélem, már ismét helyben vagy és azt is remélem, hogy hamarosan ismét találkozunk és kevesebb elszomorító meglepetés ér mint utóbb. Egyébként itt a fülledt kánikula után, miatt felhősödik. Várjuk az esőt és végre a békét is, a nyugalmas békét, amire az én koromban már oly nagy szükség van. A Hattyú nevetése [...] azzal azt mondja, hogy Ádám bogár. Van itt most a telepen egy édes kis kölyök kutyája. Örölnél neki. Írj mindjárt. A jelszavam! Egészség – Jókedv!

Kiszélesedés!

Anya.

∞

[1959. IX. 25.]

Megérkeztem mindent rendbe találtam, kivéve a lábamat, mert a kis ujj mégis törött volt, de már gyógyul. A röntgen kimutatta.

Írj ölel
25-e péntek

Anya

Hamar írj

∞

Budapest, 1959. szept. 27.

Édes Ádám, képzelj a bécsi szálló-halójában Radványi Gézával találkoztam. Sanyi öccsével. Kicsit nagyozt, kicsit fontoskodott (egy fiús titkárnő volt vele, csinos) összecsóskolt. Alapjában boldogtalan, a film tönkretette a szemét s már ő is 52 éves. Ígérte,

hogy ír neked. Jól utaztam, egyedül az első osztályú fülkében. Idehaza rend volt, a derék Juszti vigyázott mindenre. Már írtam, hogy röntgen kimutatta, hogy a kis lábujjam el volt törve, de már lassan össze is forrt. Fájni fog – amint mondta az orvos – még néhány hétig, de baj már nincs, izsappakolást, rövidhullámot kapok rá. Írj mindenről és mindenkiről. A fogad, télikabátod esetleg [...] ha kell el ne felejtssd. A szobát takarítani, a zoknikat kimosni, másodnaponként váltani, fürödni, stb. Mindezt többször – csaknem minden levelemben írni fogom, nehogy elfelejtssd, valamint azt is, hogy naponta csak egy-egy cigarettával szívjál kevesebbet és mindig öltözz az időjárás szerint, szépen, csinosan. Tudod, hogy ez nemcsak nekem fontos, de általában mindenkinek és kis energiával sok energiát lehet úgy megtakarítani, ne vedd zokon, hogy mindig prédikálok, de hát ez az én feladatomban irántad s talán használ is valamit. Apa könyve még nem jelent meg, még korrektúra sincs, állítólag még ebben a hónapban ad a nyomda. Rózsit, Bimbit, Vilmát még nem is láttam. Egyébként semmi újság. Írj sűrűn egy-egy lapot, ha mást nem is. Én is gyakran írok majd levelet. Aranka nénit, az orvost, a titkárnőt, a svestert s a többieket is üdvözlöm.

Öllelek:

anya.

Vigyázz az egészségedre! Hogyan is szoktam mondani? *Légy erős, egészséges, szép és vidám.*

∞

1959. okt. 3.

Édesem, csak ma kaptam meg szept 26-án írt leveledet. Jobb, ha lapot írsz, az előbb megjön. Nagyon hiányzol, de hát mit tegyünk, reméljük, hogy tavaszra ismét kimehetsz. Itt semmi újság takarítás előtt vagyok. Leveled Amstetteni bélyegzővel jött. Ott adtad fel? Salsburg nem írt még? Örülök, hogy Aranka nem

gondol rád. Ha elfogy a kávé vegyél s ő megcsinálja. Vigyázz az egészségedre ködös időben ne mászkálj a faluba, mert sok az országúton a jármű. De más mindenre figyelj, amid csak van, mert pótolni nehéz. A Tisztelendőt üdvözlöm, kerestem, de nem tudtam tőle elbúcsúzni. Aranka nénit ölelem s a többieket is üdvözlöm. Leveleket nem írtak barátaid? A szobád rendben van? A szekrényedet is zárd. Most sokan vannak ott ismeretlenek. Írj az ottani emberekről is. Dolgozol valamin? Vajat, tejet, sajtot vegyél magadnak a csokoládé se drága, ha keserű nagyon jó és tápláló. Felhúztad-e már a sötét ruhát? Hát a két zekét? A pulóvered készül? Írj

Ölel

Anya

1959. okt. 5.

Édes szívem,

egyszerre, egy napon három levelet is kaptam tőled. Mondanom sem kell, hogy örültem valamennyinek, egyikre már válaszoltam is, de jobb, ha lapot írsz, mert a zárt leveleket – úgy látom – később kézbesítik. Az idő itt is szép, csak este már hideg van, lassan fűteni is kell. Nagyon kérlek takarékoskodj mindennel, amid csak van elsősorban az egészséged érdekében és azért is nehogy minden nélkül maradj, ha Isten éltet és talán tavaszra meglátogathatlak, bizony neked kell majd gondoskodnod rólam is, amíg ott leszek, illetve ott lehetek. A fényképedet megkaptam. Az egyik jó. A kedves Aranka néninek és férjének megköszönöm. Írok nekik. Angyalt üdvözlöm, a feleségével találkoztam. Igen eszes és tehetséges, azonkívül jó szívű teremtés. *Az Alakok s a Bölcsőtől a koporsóig* valószínűleg karácsonytájt kerül a boltokba. Ki is van már szedve, de korrektúrárt még nem kaptam. Egyelőre még csak rövidhullámra járok, máshová nem. Írj mindenről

Öllelek.

Anya

Mivel foglalkozol? Írj az emberekről is. Öllelek

[1959]

Édes Ádám,

örülök, hogy nincs baj és jól vagy. Mindenekelőtt közlöm, hogy a lakásrendezés jogát visszakaptam, most már csak a csere lebonyolítása van hátra és az esetleges költözködés. Ebben szaladgálok most, még egyre fájós lábammal. Még egy ház hír: Sárrika itt hagyta a családot és a házat, most még üresebb és visszhangtalanabb minden. Most a te ügyeidről szóval közlöm, hogy – illetve küldöm – a bejelentőlapot. Remélem ezúttal nem hagyod el, annál kevésbé, mert az ilyesmi csak terheli tartozásokat s végül is te iszod meg a levét. Tojást nem küldök, végy magadnak, Té-esz-ben kapsz, a néni adjon rá pénzt s kérd meg hogy főzze is meg, ő vagy Baby, esetleg Urbánék. Urbánéktól kérj hársfateát, cukrot vehetsz ott, nincs értelme, hogy innen küldjek. Ellenben az övet valami ruhafélével elküldöm, és egy kis bőrönddel, amibe majd csomagolhatsz. Nem bánom, ha tovább maradsz még néhány nappal, majd elküldöm a néninek a pénzt, írd meg a pontos nevét. Egyébként ne éhezzen, a néni napi három forinttal többet adhat neked, a tojáson és cukron kívül, arra külön kérj.

Fürödöttél már? Itt esik és hűvös van. Nem fázol? Küldjem a felöltőt is? Vagy nem kell? Vigyázz magadra s a holmikra. Inkább egyél, mint igyál. Szükség van és lesz az idegeidre. Sok gyümölcsöt is, de megmosva s a szobád ne legyen disznóól. Sürgősen írd meg, hogy kell-e felöltő, vagy zokni. Ápold magad, élj okosan. A sok jó tanács remélem nem fog megártani.

Ölel szeretettel, öreg anyád.

1959. okt 10. Budapest

Édes szívem, írok, hogy te is minél sűrűbben íj. Íj mindenről és mindenkiről. Természetesen sajátmagadról elsősorban és őszintén. Én elég jól vagyok, csak a lábam fáj még mindig. Már a lakást is kitarítottuk, rend van és csend. Persze bennem valamivel kevesebb. És körülöttem is a csend nagyobb, mint a rend. Képzeld. Margitkánk szegényke szívtrombózt kapott, kórházba szállították, de remélhetően azért most jobban lesz. Bizony nagyon felizgat az eset. Hiába, 84 éves s ez nem csekélység. Az idő szép, bár kissé szeles. Íj, íj. Barátainkat üdvözlöm. Öllelek

Anya

1959. okt. 13.

Édesem, remélem már vissza érteztél, és utad nem volt teljesen hiábavaló. Vettél valami könyvet? A téli kabátod már kezeid közt van? Inkább lev. lapokat íj és gyakrabban. Az expressz sokba kerül és csak néhány arasznyi különbséget jelent, esetleg még azt sem. Takarékoskodnod kell. Nemcsak neked, nekem is. Neked elsősorban erőddel, egészségeddel s a sok cigarettával. Itt szép az idő, de este már hűvös. Mondd meg Angyálnak, hogy a felesége pompásan játszott és nagy sikere volt új szerepében. Betöltötte a színpadot kitűnő alakításával. Mária nővér visszaérkezett. Az őszre forduló idő nem ártott idegállapotodnak? A kedves titkárnök, Rákosékat, a nővéreket, az orvost és feleségét s a többieket is üdvözlöm. Várom lapjaidat.

Öllelek.

Anya

Ma befűtöttem kicsit. Béláról is íj.

[1959.] okt. 19.

12-én írt lapod tegnap kaptam. Remélem azóta már visszaérteztél és jól érzed magad. Margitunk is

egyelőre túl van az életveszélyen de még néhány héttig mozdulatlanul kell feküdnie. Semmi újság, minden csendes. Íj magadról és barátaidról részletesen. Lábam már nem fáj, az idő szép. Íj!

Öllelek.

Anya

[1959.] okt. 23.

Édesem, azt reméltem, hogy már ismét visszautaztál. Nem túlságosan sokáig vagy már távol? Érdemes? Íj azonnal. Én több lapot küldtem Kremsbe. Rossz, hogy nem tudom biztosan hol vagy. Arra gondolok, hogy már nincs is olyan szálloda amelyikben ne lettél volna. Ez szép hely, ahol most vagy. Mi van a téli kabátoddal? Ne hagyd elveszni. Íj részletesen. Ma nagyon nagy szél fúj egyébként jól vagyok. Margitunk is már jobban van kicsit. Tudod, hogy komoly szívatkja volt. Mindenkit üdvözlök Kremsben, főként Rákosékat Wienben Béláékat

Íj róluk is

Ölel

Anya

1959. okt. 25.

Édes fiam
most már igazán remélem régi helyeden talál ez a lap, rendben, téli kabátod társaságában. Utad eredményes volt? Jól érezted magad? Béláékról íj. Együtt voltál velük többször? Találkoztam Zomborival. Szeretettel üdvözlök Leibnitz-Voltaire-től el volt ragadtatva. Azt mondta filozófiából te vagy a legkülömb mindenki közt. Én megvagyok valahogy, bár a gyomrom néha kellemetlenkedik, a lefelé vivő busz út óta. Rákosékat, Angyalt és többeket szeretettel üdvözlöm. Íj róluk és kikkel találkoztál utadban? Salzburgot nem intézték még el? Palika ügyét sem? Margi-

tunk már hál istennek jobban van. Nagyon súlyos eset volt. Még most is mozdulatlanul kell fekéüdni. Itt ma meleg nyári nap van. Írj édesem.

Öllelek

Anya

∞

1959. okt. 29.

Édes szívem, most már bizonyára Kremsben vagy. Számold be az elmúlt hónap élményeiről és esetleges eredményeiről. Itthon semmi újság. Csendben, magányosan élek, a gyomrom kúrálgom kamilla teával és joghurttal. Készülök Haynal professzorhoz elmenni, hogy megvizsgáljon, de azt hiszem egyszerű gyomorrontás az egész. Béláékkal találkozál? Télkabát? Zoknik? Holmik? Szobád? S ami a legfontosabb egészséged és kedélyed? Kinézésed? Írj hosszan. Dolgozol? Ölel. Anya

∞

1959. nov. 2.

Kedves Dzsini fiam, nem tudom ugyan, hogy e pillanatban hol röpködsz a levegőben, én azt remélem, hogy már Kremsben talál ez a lap, azt is remélem, hogy jó egészségben. H. Joli üdvözlöl szeretettel, nagyon tetszett neki is Voltaire-Leibnitz. Mándi Iván Végh Gyurival írt valami pamflet szerűséget. Hallom Végh tüzet okád. Most már várom, hogy te írsz, még hozzá bővebben magadról és életedről.

Öllelek szeretettel

Anya

∞

1959. nov. 5.

Édes szívem, 2-án írt lapod ma kaptam meg. Örülök, hogy hazataláltál (egyelőre ez számokra az otthon), csak nyugtalanít, hogy a télkabát ügy, még mindig elintézetlen. Mi abban az igazság? Télkabát nélkül

nehéz lesz ott télen. Még az edzett paraszt is azt tartja, hogy nyáron [...] télen subádat el ne hagyd. Furcsa, hogy Salzburgból még az útiköltséged se kaptad meg. Mi van a fogaiddal? Itt én a te távoli lelkiismereted olykor számon kérlek egy s mást, érdekedben. Arról írsz, hogy nézel ki, mit szólnak hozzád? Rendben találtad-e a 16-os szobádat? Fogytál-e híztál-e? Mit vettél szükséges holmit, vagy más egyebet? Esetleg könyvet? Jó-e ott a fűtés? Mária nővér visszament-e? Milyen volt a szállodai szobád? Mennyibe került? Kikkel találkozál? Milyennek tartod az elküldött cikket? stb. Pilinszkyvel találkoztam. Remekül néz ki, megjelent egy verses könyve, nagyon szép sikere van. Téged szeretettel ölel. Itt ma van az első igazán hűvös nap. Befűtöttem. A gyomrom kicsit javult. Még Bécsben rontottam el a [...] vagy a Kremsi szardíniával. A villabeli nénit üdvözlöm. Ha friss tej, tejszín vagy vaj kell, menj [...] olcsó és jó. Milyen most a koszt? A [...] Írj

Öllelek!

Anya

∞

[1959.] nov. 15. Vasárnap

Édes szívem, várom lapjaidat és csak remélem, hogy a változó időjárás ellenére te változatlanul jól érzed magad. Írj, arról, hogy mivel töltöd napjaidat és estéidet, mit olvasol? mit írsz? Milyen a koszt? Továbbra is elég jó? A lenti presszó elkészült már? A pullovered is amit Pálóczyék csinálnak? Szegény Vadászt sajnálom. Ott temették el? Mária visszaérkezett? Ez érdekelne. Elég jól vagyok csak kissé túl sokat egyedül. A leány, Jusztó kissé vérszegény, álmos [...] ritkán van itthon nappal, mert reggeltől estig dolgozik, egyébként nem kellemetlen és megbízható némi-lykor szíves is.

Írj mindenről és gyakran. Öllelek.

Anya

1959. dec. 5.

Ádámkám, nov. 27-ről keltezett utolsó lapod. Itt is szakad az eső, a tavaszi napok után. Sajnálom, hogy szobádból [...]. Remélem talán van ennek is valamilyen előnye. Külön szekrényed, nem nyirkos stb. Küldtem postán néhány könyvet. Egyet talán küldj belőle Andrásnak, egyet Bélának. Remélem hamarosan megkapod. Írj, szobatársadról is bővebben és sok egyébéről. Ha lehet, küldj fényképet. Angyal sokáig marad Wienben? Ezt a lapot expressz adom fel, hogy te előbb megkapd. Milyen a koszt? Mivel pótolod? Sajt, banán stb... Cigi? Írj, hosszasan. Haitschnak nagyon tetszettél. [...]

Öllelek.

Anya

[1959.] dec. 11. péntek

Levél a közelítő télhez.

Édes egyetlen fiam, most már igazán arra kérlek, hogy komolyan gondoldj egészségedre és mindenekelőtt végy magadnak jó meleg jägeralsót, amelyet nyári alsóneműd fölött hordasz, gyapjúharisnyát, pullóvert, sálát és ehhez hasonlókat. Arról a bizonyos altesti érzékenységről se felejtkezz meg, vizsgáld meg sürgősen vizeletedet, vajon nincsen-e benne genny, s ha van penicillin injekciókat kérj a dokortól, (akinek a pontos nevét, amelyet elfelejtettem, mindjárt írd meg, mert karácsonyi üdvözlőlapot akarok küldeni neki s a feleségének), továbbá keveset cigarettázz, szellőztess légy sokat levegőn, lehetőleg ne vess nagyokat ez világi bajokon, énekelj, táncolj néhanapján, egyél sok főzeléket, banánt, narancsot, kenyeret, krumplit. Mít írjak még anyai tanácsként? Azt, hogy legalább a felét tartsd meg mindennek s ha

pénzhez jutsz ne herdáld el mindjárt, mert hogy is mondják? Máma hopp, holnap kopp.

Most néhány szót másról: Rózsi ölel, Zsófi és Vajda B. is szeretettel. Találkoztam velük a New Yorkban. Amennyiben lehet, próbáld elküldeni Bergson írásodat, [...], de csak a te írásodat. Haitsch is nagyon érdeklődik. Most beteg volt, de már ismét jól van. Csodálatos, hogy mennyit kibír. A lélek segíti őt s a szeretet. Én most Franz Kafka egy könyvét olvasom s néhány jó francia novellát Cascard-t, Sartre-t, Cocteau-t, Gionot s másokat. A könyveket Dénes hozza nekem olvasnivalóval ellát, ami jó ebben az egyedülletben. Most írtam Apa *Kulcs* című elbeszéléséből rádiójátékot a rádióknak és a Karinthyból is jön majd részlet. Újat nem igen írok, egyrészt mert segítségem most nincs és elfoglal a házimunka, másrészt meg tőlünk mai témákat kérnek s ezekkel sajnos nem szolgálhatok.

Sajnos még egy szomorú hírt is kell közölnöm. Palika unokabátyád Ausztráliában meghalt. Meg kellett volna operálni. De merev lába miatt nem lehetett. Nekünk Vilmával most az a feladatunk, hogy Margit néni meg ne tudja, mert szívrohama után ezt már nem bírná ki, szegény. Ó ez az elszakíthatatlan köldökszinór.

Várj csak, most megírom neked Andris új címét, kértem, hogy küldj egy kötetet neki, Anikó is kéri. Szörnyű hosszú címe van: 25 Old Lancaster Road Ap-10 Bala Cinroyd P. A. U.S.A.

Aranka néni most Imrénél van és nagyon boldog a két unokájával. A címük: E. F. Kemény: 720 Cremona Avenue. Coral Gables Florida.

Most azután te írd részletesen mindenről, múltkori kérdéseimre is felelj.

Újév után talán ismét küldhetek egy-két könyvet.

Csókollak és író!

Anya

[1959.] dec. 21.

Édes Ádámom

névnapod és karácsony lesz most, és a legnagyobb boldogságot, derűt és egészséget kívánom és óhajtom számodra, most és minden további napra órára és percre.

Anya

960. febr. 6.

Édesem,

szóval feleljek kérdéseidre. Elsőbben is az utolsó: a Hattyú nevetése azt mondta, hogy az Ádám csacsi és azt is, hogy könnyelmű kis disznó.

Másodszor: Sajnos dolgozni nem igen tudok, a légkör s magányom elviselhetetlen, mely már túlmeleg az elviselhető fokon, nem alkalmas ez a jókedvű jóízű munkára. Aztán meg kinek kell? És mi? Egészségem – mármint a fizikai – tűrhető. Kolumbusz ősszel már iskolába kerül, morcos és vad, mint volt, de anyja jelenlétében még köszön is. Szóval domestikálható.

Már írtam, hogy olykor színházba és moziba is járok. Egy latinosan vidám francia filmet láttam a napokban. Itteni címe: Horgász a pácban. Megnézem színházban a Háború és Békét, a Dürrenmatt darabot, meg valami magyar ismeretlen nőnek a darabját is itt legtöbb darabot Hubay Miklós ír és fordít, aztán Illés Bandi s ujabban Szabó Magda. Szintje ontják a színdarabokat. Hubay legkülönb köztük, leginkább kulturált. Már említettem, hogy jó könyve (érdekes) jelent meg Ottlik Gézának. Furcsa, hogy ezek valamennyien afféle egyféle környezetből nőttek ki. (Értelmiségi középosztály.) Más, mint a kezdeti mohó és túllontúl a követelményekhez alkalmazkodó, híg és egyszintű úgynevezett írók. A sajtó változatlanul

mellébeszél, többnyire rossz vagy lapos magyar nyelven (mármint a kultúr rovatban), semmitmondóan bőbeszédűen és halálos unalmasan.

Az *Aranysárkány* és a *Pacsírta* kiadását ismét elhalasztották. Úgy volt, hogy még az első negyedben kihozzák, de nem. Palotai Erzszi hatalmas sikerrel adta elő apa verseit és prózáját. Egyéb kérdésekre nem tudok válaszolni.

Most én kérdezek. Írd meg Schmidt Stefi pontos címét, a házszámot elfelejtettem, és írd meg, milyen lábon vagy Béláékkal. Remélem, hogy tavasszal, vagy nyáron láthatjuk egymást. Írj levelet és takarékoskodj, hogy mire utazhatom tovább maradhassak ott.

Ölel szerető

Anyád

960. március 1.

Édes Szívem,

sok írni valóm nincs, legfeljebb az, hogy szegény Bimbit megint kórházba szállították negyven fokos lázai vannak. Hemingway-t és Thomas Dylant olvasom, a lázas meghülés, eddig (umberufen) elkerült, de azért a szeszélyes időjárást én is érzem. Az idő enyhe, de borús. Írj arról, hogy ruhaállomány dolgából hogy állsz. Cipőd harisnyád fehérneműd rendben van-e s nem kallódik-e el sok belőle? Szedsz-e hóvirágot? Ibolyát? Ott most szép lesz a hegyek közt? Az orvost, a barátokat üdvözlöm.

Öllelek,

Anya

[1960.] márc 15.

Édes szívem,

7-ei leveledre válaszolok. Tegnap óta ma is szépen süt a nap. Tudod, Apa 75 éves születésének a napja

29-én lesz. Nagy ünnepséget bizonyára nem csinálnak, de talán néhány szóval megemlékeznek majd róla, főképen az iskolai önképzőkörökben. A fiatalság nagyon szereti. A könyveit megint bizonytalan ideig elhalasztották. Que faire? Fogaidról nem írsz. Talán a rágás miatt és esztétikai okokból is fontos volna megcsináltatni. Utlevelem még mindig nem kaptam meg. Remélem jövő hónapban már megkapom, ám-bár biztosat nem mondhatok. Margitunk még mindig fekvő beteg. Sokat látogatom. Itt a telep tele van ifjú hulgánokkal, hallom, hogy Klári 4 1/2 hónapot ült csavargásért, züllésért. Most kiszabadult s a hajat platina fehérre festtette. Jolcsvai Ági se sokkal különb, no meg a Sós kislány. A fiúk dolgoznak, de a magatartásuk arról jobb nem beszélni, talán csak a házmester Öcsi rendesebb, mert az sportol nagy sikerrel birkózik. Talán még az Olimpiára is elviszik. Megyek, feladom a levelet. Írj szívem

Öllelek

Anya

∞

960. márc. 20.

Édes szívem, ma itt olyan borús, esős, ködös hideg van, hogy még az ágyból felkelni se volt nagyon kedvem. Most már nemcsak Bimbi súlyos beteg, hanem Hajósné, a Marika is, talán még súlyosabb és reménytelenebb. Nagyon hiányoznak nekem. Most már csak Rózsi marad a környéken, de az meg anynyira el van foglalva a munkahelyén, hogy alig látom. Ma délután azért elmegegyek hozzá kicsit. Vasárnap van. Az útlevelem még mindig nem kaptam meg. Soká tart, de május előtt, [... ..] a szeszélyes időjárás miatt azért már türelmetlen vagyok, nagyon szeretnék látni. Sartre Jelenjéből[?] még nem olvastam semmit. Dicsérsz. Most fog megjelenni Herrn[?] valami regénye. Remélem jól vagy An-

gyalt, Arankáékat üdvözlöm szeretettel. Jusztí lányból nincs sok öröm, de lehetne rosszabb is. Poriyst olvasom, érdekes, jó, öllelek. Írj

Anya

∞

960. márc. 26.

Egyetlen fiam, márc 15-i lapodra írok. Ma a szobát őrzöm, kissé meghűltem, berekedtem. Szeszélyes a tavasz, akárcsak te. Azt írod válaszoljak kérdéseidre, gondolataidra. Amire tudtam már válaszoltam, de gondolataidra miképpen válaszoljak, bár olykor a homályosat is megértem, de a gondolataid nem mindig érthető, beszélj világosabban, és ne gyötörd önmagad téves feltevésekkel. Az ifju hulgánokkal semmi dolgom, a kis Kolumbusz olykor Kolumbusz néninek hív engem. Jusztí - már írtam se hideg se meleg. Unalmas vénlányos fiatal. A fiatal könyvtáros jó könyveket hoz néha olvasni. Szép tőle. Most a két kötetes Cowper Porp[?] Wolf Solent regényét olvasom. Nagy mű. A napokban Zokernél voltam. Sok bajuk van Tubi fiával, de a másik két gyerekkel is. A mostani felesége ugyan rendes, fiatal nő. Bimbit megopearálták. Mari mindkét szemét szintén. Talán most jobban lesznek. Az útlevelem várom

Öllelek szeretettel

Anya

∞

960. III. 29.

Édes Szívem, remélem jobban érzed magad. Ne felejtse, hogy az időjárás milyen nagyon befolyásolja hangulatodat. Ha ezt tudod kevésbé uralkodik rajtad. Az legyen mindig a szemed előtt, az legyen a mottód: „a rosszat felejteni, a jónak örülni”. Felejteni és megbocsátani, illetve megérteni másokat is és minden kicsi jó -

nak vagy szépnek örülni. Apát gyakran hozza a rádió (bár nem elég gyakran). A fiatalság nagyon szereti. Írj. Öllelek. Anya.

∞

[1960.] március 31.

Édesem, 25-iki lapod megkaptam. Jó már, hogy kissé derűsebb vagy. Ideáljaidról meg van a magam véleménye: Hamlet, aki az anyjával, Don Quijote, aki szélmalommal, Csudy, aki rossz gyerekekkel és Virág doktor, aki az egész világgal hadakozik. Velem mindenestre próbálj békét kötni, de a szélmalommal és a gyerekekkel no meg a Világgal is. Jól felfogott érdekedben s elsősorban saját magaddal. A viszontlátásig ölel Anya. Írj!

∞

960. okt.

Bevallom, Ádám, hogy nagyon haragudtam rád és elhatároztam, hogy nem írok neked többé. Ezt persze nagyon nehéz megállni, de haragudni még most is haragszom.

Ha egy érzésre - mondhatnám úgyis egy szívre - túl sok hidegvizet öntenek, az végre is kihűl. Az ó Skót balladában a kivágott szív még elgurulva is a fiáért aggódik, hát ennyi még bennem is, az én elgurult szívembe is megmaradt. Arra kérek, hogy vigyázz az egészségedre próbálj kissé egyensúlyba vergődni s a külsődet se hanyagold el, nehogy ezért idegenek lennézenek, bántsanak. Ennyi az, amit még mondani tudok. Isten áldjon.

Anyád

Most kaptam meg újabb leveled. Kérek ne csak az ivással, de ezzel a sok ostobasággal is hagyj fel, hogy én *kinek* adjak. Lehetséges, hogy az az idő is eljön, amikor azon kell törnöm a fejemet, hogy *nekem* ki

ad. Vidámabb és célszerűbb dolgokkal foglalkozz, arra kérek, s a ruháidra jobban ügyelj, mert a bar-na is csak egyszer volt rajtad, s máris piszkos lett. 45 sh. elég sok pénz ivásra is, ruha tisztítására is. Te azért írj.

Nem küldtem el Ádámnak.

∞

Szigliget, 962. jún. 16.

Édes fiam, remélem, azóta megkaptad már mind a csomagot, mind levelemet és válaszoltál is. Ide várom a választ, de most már megint Budapestre írj, mert itt csak 25-ig maradok. Nagyon szép és jó hely ez itt, úgy nagyjából. Pihenni lehet s ez rám is fér, a hideg, hosszú és influenzás tél után. Az ellátás igazán jó és mindössze 25 ft-be kerül az egész naponta. Fürdőszobás szobám van a földszinten, az erkélyre nyíló. Hogy ki mindenki van itt? Zelk, Végh, Urbán, Gereblyés, Török Tamás, Székely Júlia, egy orvos házaspár, és még sokan mások, fiatalok, még fiatalabbak és néhány öreg is velem együtt. A park gyönyörű, a madárdal a régi, a gondnok is csak talán 20 kilóval kövérebb, mint akkor, amikor te is itt voltál. Egyébként minden csendes. Nagyon várom, hogy írj magadról részletesen és pontosan.

Sokszor csókollak, szerető

édesanyád

∞

1962. nov. 4.

Édes Ádám, már november van, s én nehezen fogok ehhez a levélhez, mert mindkettőnk számára keserű igazságokat fog tartalmazni. Dehát a tényekkel szembe kell nézni bármennyire is fájdalmasak azok [...] Ki kell sírni. Hárman találkoztak veled ismerőseim közül, s mindhárman egyöntetűen, de jóindulattal azt

vallották, hogy nem jól vagy, s nyilvánvalóan nem vagy alkalmas arra, amire vállalkoztál. Nem teszek neked szemrehányásokat, s te se tegyél nekem, mert csakis és kizáróan a te érdekedben közlöm veled, hogy az én véleményem is az, s ezt oly régi betegséged is alátámasztja. Ostoba optimizmus volt részemről, hogy holmi teljes változást, illetve gyógyulást reméltem. Lehetséges, hogy használt valamit, s ha csak keveset is használt, lehet, hogy megérte a keserves napokat és aggodalmakat, s a te küszködésedet is a feltörésre, az érvényesülésre, de tudom, s neked is tudnod kell, hogy teljes talpraállásod nem sikerült, dolgozni nem tudsz, ideges vagy, kölcsön fillérekből próbálsz zöldágra vergődni, ami nem lehetséges az ottani viszonyok mellett sem, és ha teljes gyógyulást nem eredményez ottléted, nem is érdemes, mert hiszen itt mégis csak védettebb élet lehetséges számodra, legalábbis a jelen viszonyok között, s remélhetően később is, és legalábbis anyagi jóléted biztosítva van bizonyos fokig, inkább mint idegenben. Nem hazudok, és nem tagadom, hogy számomra mostani magányom, bár lelkiileg keserves, de több pihenést, több szabadidőt biztosít, több külső rendet magam körül, ez nyilvánvaló, mégis ismétlem, a te érdekedben gondolom, hogy célszerűbb volna lépéseket tenni visszajövedeled érdekében. Ott is s amennyiben erre számol magad én itt is mindent megpróbálok, s nem kétlem, hogy konfliktusmentesen sikerül is majd, és neked sem kell majd megbánnod sem azt, hogy elmentél, sem azt hogy visszajössz.

Elvégre már nem vagy húszéves, nehéz évek vannak mögötted is, nem lehetsz az újrakezdéshez eléggé rugalmas - még akkor sem lehetnél, ha tökéletes munkabíró és egészséges volnál. De nem vagy, te minden kis szellőre rezzenékeny vagy, feszültséget, pénztelenséget elviselni nem tudsz, hiába disszimulálsz, hiába szimulálsz, kiütközik rajtad, és hátrál-

tat ez is. Nem is csoda, elvégre idegen országban, idegen városban való élethez nagyon sok pénz kell, vagy pedig óriási erőfeszítés, amit nem lehet tőled várni, aki évtizedek óta beteg vagy. El nem tudom képzelni a legnagyobb derűlátással sem, hogy mihez tudnál kezdeni. Többször megírtam és ismétlem, hogy én innen pénzzel nem tudlak segíteni sem, nemhogy teljesen ellátni. Pénzt, értékes holmit kiküldeni lehetetlen, teljes ellátásodhoz meg módom sem volna, még akkor sem, ha lehetne küldeni, s ha mindent pénzzé tennék, mert a külföldi életmód, szálloda élelem nagyon sok pénzbe kerül. Erről álmodni se lehet nekünk, szegény magyaroknak. Emlékezzél csak, még Jugoszláviában is, hogy kellett kucorognunk, hogy kijöjjünk azzal a viszonylag elég nagy összegből, amit kaptunk.

Ami pedig az írást illeti, azt, amit te tudsz, ott nagyon sokan tudják, és nem várnak idegenre, sem Bécsben, Párizsban még kevésbé. Állás vállalásához nem vagy alkalmas. Remélem annyi betegségtudat benned is van, hogy ezt elismered és belásd.

Ismétlem nem kell kétségbeesned, még búsulnod sem kell, vagy megbánni amit tettél, de most itt a tél, s a gyöngé embernek védettebb barlangba kell húzódnia. Te pedig tekintsd az egészséged meghosszabbodott nyaralásodnak, s örülj neki, hogy lehetett, mert nem sokaknak jut ez ma nálunk osztályrészéül.

Leveled sürgősen várom, és sok-sok fájdalmas szeretettel öllelek: Anya.

Csütörtök dec.

Aranyom, várom hosszabb leveled s majd én is kimerítőbben írok. Gondolom már visszaértél. Egészségem tűrhető. Ölel

Anya

Írd meg nekem a doktor pontos nevét és címét úgy ahogy írják. Karácsonyi üdvözlét akarok írni neki és feleségének.

dec. 15. Kedd

Édesem, ma havaseső esett, de hát tél van, nichts zu machen.

Néhány utólagos kérdés, amelyekre feleletet várok. Sötétszürke téli ruhád hordod? Sapkád meg-

van? A fejed lábad meg ne fázzon. Cipőd? Fogad? Pedikür Gőzfürdő? Pulóver elkészült? Ezekre is válaszolj, ezen felül a szokásos, egészség, kedély, tisztaság, szobád, szobatársad, stb-re! Még az is érdekelni, hogy mi van az építkezéssel, befejezték-e már s az, hogy kik érkeztek ujjonon. Várom leveled ölel anya.

Ádám!

Jelölt nem is, mert a mese magában foglal minden síp, jó és nemis jelölt.

Nem tudor mást küldeni születésnapjára, csak ezt a kis dalt, amit még márciusban írtam, a kedvűt csak május, júniusban kapom meg, mert ahová néha elmentek a Gallérkkal sírva-vigadni és vigadva-sírni egy budai kis hegyre, a grimes, ha elmentem átadja. Ha tetyél elrűldhetem. - Három hónapig beteg voltam, most itt nézhetem a földemről. Remélem Ádám jól van, ezért imádkozom. Még egyszer minden jót kívánok:

Margit

Gerlebigás, Karanyzigás
Széll szivombé,
A te meved, deha meved
Az imádság beme.

Gerlebigás, Karanyzigás
Palics burlibau,
Kélem vagy te, pümtelenül
Ett hoz a szivombau.

Óriszentpéter 1971 április 18.-ára!

Anya,
Ne haragudj rám. Megint
nagyas elkeresdelt voltam apám
szüneti és levélírói és társai.
Gondold meg, hogy mennyire
nagyok.

Anya, Ne haragudj rám.

A BAK DOKTORNAK ÍRT LEVÉL

Kedves Bak doktor! [Bak Róbert Kosztolányi Árpád pszichoanalitikusa volt.]

Írok magának. Jólesik valaki olyannak beszámolni az élményekről, aki ezeket nem élte át s ha bizonyára hallott is róluk, nincs közvetlen tudomása azokról. Hol is kezdjem? Talán sorjában megyek. Ha jól emlékszem Ön 1941. máj. 20-án utazott el. Én azután Zelmához kerültem analízisbe. Állapotom az első időben nem változott lényegesen, a szokott problémák foglalkoztattak. 1941. nyarán kijött a fajvédelmi törvény, mely rám is vonatkozott, a félvérek egyes kategóriájára, de ez bonyolult volt és szerencsére volt egy ajtó, melyen át ki lehetett sétálni. Ez önmagában nem izgatott, hanem a katonai illetve munkaszolgálat miatt. Szerencsére ezt is sikerült megúszni.

Ősszel egy dolog történt, ami nagyon rosszul hatott rám: Judith férjhez ment. Néhány hónapig állandóan ennek a hatása alatt voltam, másra nem tudtam gondolni; bánkódtam, úgy gondoltam, hogy én „rontottam el” a dolgot.

Különben életem a régi mederben folyt; meg lehetős silányan, betegen s időnként dühöngések, féltelmek, kevés otthoni munka „lektori” a Révai Testvéreknél, sok cigaretta, időnként ivások a barátokkal Gönczy Gáborral, nő: majdnem semmi. Nyaranként Akarattyán a Balaton mellett voltam. Az analízisem nem haladt jobban Zelmánál, mint Önnél.

1942 nyarán, mint tudja a hadi helyzet a németek javára változott, betörték Egyiptomba és az orosz fronton is nagy előrehaladást tettek. Ez aggasztott. Ugyanakkor ezzel párhuzamosan, a zsidókérdés is rosszabbodni kezdett belül, ekkor 1942. nyarán hív-

ták be Nagykátára a munkaszolgálatosokat, melyekből a hírhedt ukrajnai „halálszázad”-ok rekrutálódtak.

Szeptember 9-én Budapestet orosz légitámadás érte. Egyáltalán nem féltem, sőt örültem: egy ütés ennek a rezsimnek. Emlékszem arra mikor az angol rádió bemondója emelt hangon mondja: „Die deutsch-italienischen Streitkräfte in Afrika sind in vollem Rückzug”. Emelkedett érzés volt. El-Alamein. Novemberben még egy nagy aggodalmon mentem keresztül újabb munkaszolgálatosokat hívtak be, féltem, hogy ez rám is fog vonatkozni, de szerencsére nem.

1943-ban már kis enyhe baloldali szellő kezdett fújdogálni ez volt az ú.n. Kállay féle hintapolitika, a baloldal kicsit merészebb lett s a nyilas lapok nem üvöltöttek olyan hangosan. 1943 nyarán Zebevényben voltunk anyámmal. Itt hallottam az inváziót és Mussolini bukásának a hírét. Ekkor fölrémlett bennem egy pillanatra a német megszállás lehetősége. Itt Zebevényben megismerkedtem egy Éva nevű lánnyal, akivel később viszonyom lett. Elég csinos, elég értelmes zsidószármazású lány volt.

Így folyt az életem tovább. Az analízisben, munkaképességemben, nőikkel való kapcsolatomban sem volt semmi változás. Közérzésem ingadozó volt egy dühöngési és egy nyugalmi periódus váltakozott.

Megismerkedtem Szentkuthy Miklóssal az íróval, kitűnő, okos ember, jó barátok lettünk.

Most visszaidézek egy pillanatot a vihar előtt 1943/44 telén. Az oroszok előre törnek, az angol-szászok egyre nagyobb erővel bombázzák a német

városokat. Anyám az újságírókból és baloldali ex-politikusokból álló társaságba jár, ott már egy közeli német összeomlás lehetőségét latolgatják. Az egyik téli estén Gönczy Gábor és Király István fiatal író-bölcsészek vannak nálam. Sok bor, cigaretta. A német megszállás eshetőségéről beszélünk: Nem, nem lenne semmi ellenállás – vitatom Király Pistával szemben – a középosztály teljesen nácibarát, a parasztságtól és a munkásság nagy részétől pedig a maga nyomorultságában nem lehet akciót várni.

Március 8. Szentkuthy Miklóshoz megyünk Király Pista barátommal. Kellemes éjszaka, részegséggel és intellektuális beszélgetésekkel.

Március 19. Hűvöses, enyhén borús tavaszi nap. Délelőtt úgy 12 óra felé bejön hozzám Emmi aki a szomszédos garzonlakásban lakik. Egy horvát származású nő, németellenes. Belgrádban már hónapokig volt a Gestapo fogságában. – Hallotta mi történt – mondja sápadtan – a németek bejöttek, a kormányzót lefogták, a tankok ott vannak a Várban.

Kételkedtem. – Nem – válaszolja – nem gondolja, hogy ilyen dolgot viccből mondok. Nem, látom, hogy komoly. Anyám egy képkiallításra van, őt nem lehet értesíteni. Ebédre rohan haza.

Szörnyű izgalom, rángatódzok, de próbálom magam „tartani”, a többi dolog, ami azelőtt kínozott, most nem foglalkoztat. Másnap hétfőn bemegek a Baumgarten könyvtárba a Sas utcába. Ott Hegedűs Zoltán fiatal kommunista intellektuál barátom a könyvtáros. Egy ideig hallgatunk.

– Hát mit szolt hozzá? – kérdezi. Még három-négy fiatalember tartózkodik ott, beszélgetés alakul ki. – De a belügyekbe nem fognak beavatkozni – mondja a naiv Vidor Miklós költő. – Már hogy a fenébe ne avatkoznának – válaszol Zoltán. Romok lesznek, tömegsírok. Nagy cirkusz. Aztán csak akkor lesz cirkusz, ha majd az oroszok bejönnek.

Sietek haza. Otthon hallom, hogy Máraiék csomagolnak, utaznak el Pestről. Mi is menni akarunk Balatonkarattyára, ahol kis házunk van. Sajnos a világot kiadtuk, most mások laknak benne. Végül mégis az elmenetel mellett döntünk; Hollósék mint zsidók nem utazhatnak; az ő villájukba fogunk költözni.

Lázás csomagolás, állandó félelem, minden csöngetéstől a frász tör ki. (Tudom nem jól írok, rom[lik] a stílusom, de talán a nyers beszámoló is érdekes lehet erről az évről.)

Az újságokon az első néhány napon nem látszott semmi változás, a városban terjedtek a pletykák: a németek ott voltak a zsidó hitközségnél és megnyugtatták őket „nem mint ellenségek jöttünk”. A németek ott voltak a Népszavánál, ez már biztos volt, és lefogták a szerkesztőket. Mónust. A baloldali lapok különben mint a Népszava, a Mai Nap és a Magyar Nemzet, természetesen az Esti Kurir rögtön az első nap beszüntették megjelenésüket. A negyedik nap szerdán megalakul a kormány: Sztójay, Ráta, Reményi-Schneller, Jaross, Imrédy, Antal... Szép kis társaság.

Sokszor „légó” van, de még nem bombáznak. Sebtiben csomagolunk anyámmal, állandóan attól féelve, hogy nem mehetünk el, letartóztatnak.

Végre március 24-én pénteken elutaztunk Balatonkarattyára. Az állomáson sárgakarszalagos zsidómunkaszolgálatos áll. Kövér, csúnya, gyanakodva néz, hogy nézem, bennem is ellenséget sejt. A kupé mögött, néhány fiatalember és idősebb nő, egy katonatiszt. Az utazásra terelődik a szó, de mindjárt felbukkan a most már egyetlenné vált téma: A zsidókat kipucolják a balatonfüredi szanatóriumából – mondja.

Dühös leszek, nem bírom hallgatni, kimegyek a peronra, ott maradok az út végéig.

Balatonkarattyán az állomáson egy régebbi villatulajdonossal találkozunk. Nagyon magas, őszhajú és bajszú, Turul magyarsapkás alak. – Mi újság? – kérdezi anyám. – Hát verik a zsidót – nyomja meg a hangot. – Gyalázatos fajzat, Pesten olyan kémszervezetet lepleztek le. – Rémes dolgok történhetnek ott, gondolom.

Kocsit fogadtunk poggyászainknak. Itt van Akarattya a maga széles uccáival, elegáns villáival és az

azokat lakó magyar középosztálybeliek megingathatatlan butaságával.

Ködös, esőre hajló idő van. Berendezkedünk Hollós villájában. A következő napok nagy-nagy rettegésben telnek el. Anyám a testvéreiért aggódik, én egyéni akcióktól félek. A mi házunkat kiadtuk Marcellának egy zsidószármazású amerikai állampolgár nőnek, aki unokahúgával lakik ott.

